

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Vliv globalizace na práci žen v rozvojových oblastech

Případ Číny

Bakalářská práce

Autor: Šárka Perlovská
Studijní program: B6701
Studijní obor: Politologie
Vedoucí práce: Mgr. Iveta Ptáčnicková

V Hradci Králové 2015

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Šárka Perlovská
Studijní program:	B6701
Studijní obor:	Politologie
Název závěrečné práce:	Vliv globalizace na práci žen v rozvojových oblastech Případ Číny
Název závěrečné práce v AJ:	The Impact of Globalization on Women's Work in Developing Areas The Case of China

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Předmětem této bakalářské práce je vliv globalizace na ženskou práci v rozvojových oblastech. Globalizace bude v práci vnímána jako jev zastoupený především muži, kteří zastávají vysoké pracovní pozice, stojí v čele korporací, zatímco ženy reprezentují levnější pracovní sílu, která je schopna odvádět jakoukoliv práci, aby uživila sebe i svou rodinu. Práce popíše obecně vývoj globalizace, a jelikož dochází k feminizaci výroby, zaměří se především na práci žen v rozvojových oblastech, do kterých je přesouvána výroba kvůli nízkým nákladům. V práci budou nastíněny pracovní podmínky těchto pracovníků. Dále se práce zaměří na případ čínských žen, na jejich pracovní podmínky, které jsou ovlivněné globalizací a na jejich postavení ve společnosti. Práce se bude zabývat otázkou: Napomáhá ekonomická globalizace růstu ekonomické nezávislosti žen? Tezí této práce je: Globalizace se podílí na prohloubení genderových nerovností v rozvojových oblastech. Práce je ukotvena ve feministické teorii, konkrétně v teorii marxistického feminismu a je zpracována jako případová studie, která se zaměří na Číňanky – jejich život, práci a postavení v čínské společnosti.

Seznam literatury:

Ehl, Martin. 2002. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia.

Kolářová, Marta. 2007. „Globální muž a lokální žena? Feministický pohled na globalizaci.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 8, č. 1. Dostupné na: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/7-rocnik-8-cislo-1-2007-genderove-aspekty-multikulturalni-reality/71>

Ngai, Pun. 2005. *Made in China*. The United States of America: Duke University Press.

Reinharz, Schulamit a Davidman, Lynn. 1992. *Feminist Methods in Social Research*. b. m. Oxford University Press.

Tong, Rosemarie. 2009. *Feminist Thought*. 3. vyd. United States of America: Westview Press.

Wichterich, Christy. 2000. „*Globalizovaná žena*.“ Praha: ProFem.

Garantující pracoviště: Katedra politologie, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iveta Ptáčnicková

Konzultant:

Oponent:

Datum zadání závěrečné práce: 2013

Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 25. 4. 2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Ivetě Ptáčnickové za odborné vedení, za pomoc a cenné rady při zpracování této práce.

Anotace

PERLOVSKÁ, ŠÁRKA. *Vliv globalizace na práci žen v rozvojových oblastech: Případ Číny*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 62 str. Bakalářská práce.

Předmětem bakalářské práce je uvedení do problematiky globalizace a jejího vlivu na práci žen v rozvojových oblastech. Jelikož je globalizace aktuálním jevem, vyžaduje pozornost a zaměření na problémy, které jsou s tímto jevem spojeny. Práce bude rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou, která bude obsahovat vymezení pojmu globalizace, zaměří se na popsání pojmu gender a jeho souvislost s globalizací. Dále se zaměří na práci žen v rozvojových oblastech, konkrétně na práci v továrnách, čímž nám přiblíží danou problematiku. Druhá část práce se zaměří na ženy v Číně, na jejich postavení ve společnosti a v zaměstnání. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký dopad má globalizace na práci žen v rozvojových oblastech, s čímž souvisí i nástin pozitiv a negativ tohoto jevu. Jako metoda bude využita případová studie, která se zaměří na čínské ženy, konkrétně na jejich práci a postavení ve společnosti. Práce bude teoreticky ukotvena v oblasti feministické teorie a pokusí se zjistit, zda je pro případ čínských žen platná.

Annotation

PERLOVSKÁ, ŠÁRKA. *The Impact of Globalization on Women's Work in Developing Areas: The Case of China*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, 62 pp. Bachelor Degree Thesis.

The subject of this thesis is to introduce the issue of globalization and its impact on women's work in developing regions. Since the current globalization phenomenon requires attention and focus on problems that are associated with this phenomenon. The work will be divided into two parts, namely the theoretical part, which will include a definition of globalization, focus on describing the concept of gender and its association with globalization. Further work will focus on women in developing areas, specifically to work in factories, thus approaching the issue. The second part will focus on women in China, their position in society and in employment. The aim of the thesis is to determine the impact of globalization on women's work in developing regions, which is connected with an outline of the positives and negatives of this phenomenon. As a method will be used for a case study that focuses on Chinese women, specifically on their work and status in society. Work will theoretically anchored in feminist theory and attempt to determine whether the case of Chinese women is valid.

Obsah

Úvod.....	1
1. Metodologicko-teoretická východiska	7
1.1 Marxistický feminismus	8
2. Globalizace	12
2.1 Etablování procesu globalizace	12
2.2 Mezinárodní globální organizace a jejich role	13
2.2.1 Světová banka	14
2.2.2 Světová obchodní organizace (WTO)	16
2.2.3 Mezinárodní měnový fond (IMF)	17
2.3 Globalizace jako pozitivní a negativní jev	18
2.4 Čína a globalizace.....	20
2.4.1 Politika velkého skoku (1958 – 1962).....	21
2.4.2 Velká proletářská kulturní revoluce (1966 – 1969)	22
2.4.3 Ekonomické reformy 1978	23
2.4.3.1 Problémy spojené s reformami	24
3. Gender	26
3.1 Gender a globalizace	27
3.2 Ženská práce a globalizace	28
3.2.1 Sweatshopy	30
3.2.2 Human Rights Watch	32
4. Případová studie Číny	35
4.1 Postavení čínských žen ve společnosti	35
4.2 Cesta k rovnosti mezi muži a ženami	37
4.3 Vzdělání a zaměstnanost čínských žen.....	38
4.4 Čínské dagongmei	43
4.4.1 Příběh pracovnice Dong	45
4.5 Zaměstnání čínských žen a stávky v zaměstnání	46
4.5.1 Pracovní podmínky v čínských továrnách.....	48
4.6 Setkání ženských hnutí v Chuaj-žou	50
Závěr	52

Úvod

Globalizace je aktuální jev, který vyžaduje pozornost a zaměření na problémy, které jsou s tímto jevem spojeny. Během globalizace se zvyšuje závislost jednotlivých států na ostatních, což je i základní předpoklad pro vznik tohoto jevu. Kvůli globalizaci se výroba produktů přesunula do méně rozvinutých zemí kvůli levné výrobě, proto se ve své práci zaměřím na ženské pracovnice v těchto oblastech. Touto prací chci upozornit na problémy, které s sebou globalizace přináší a jak ovlivňuje práci žen v rozvojových oblastech. Mým záměrem je upozornit na špatné podmínky pracovnic v továrnách, na extrémně nízké finanční ohodnocení, které bývá častým důvodem migrace do zahraničí za lepší práci a na to, jak je s nimi zacházeno.

Práce je ukotvena ve feministické teorii, konkrétně v oblasti marxistického feminismu, jehož hlavním cílem je nastolení rovnosti mezi ženami a muži v ekonomické sféře. Metodologicky bude práce zpracována jako případová studie, která se zaměří na postavení Číňanek ve společnosti, na jejich práci a celkově na jejich život. Čína hraje významnou roli v rámci textilního průmyslu a je známá pro špatné podmínky v továrnách, kde na lidská práva není kladen příliš velký důraz. Ve fabrikách často pracují mladé Číňanky, které opouští své domovy a migrují do velkých měst za práci v továrnách. Zaměřím se na jejich styl života, důvody práce v továrně, finanční ohodnocení a pracovní podmínky na pracovištích. Na případ čínských žen tedy aplikuji teorii marxistického feminismu z důvodu nerovného postavení žen na trhu práce a jejich ekonomické závislosti na mužích. Marxistický feminismus bojuje proti patriarchátu, ve kterém mají jasnou dominanci muži, kvůli kterým ženy nemají rovné příležitosti v životě, v práci. Ženy jsou ekonomicky závislé na mužích a je na ně pohlíženo jako na levnější pracovní sílu. Tato teorie se snaží o zlepšení postavení žen v rámci ekonomické sféry. Usilují tedy o rovnoprávnost ve finanční oblasti, v pracovních podmínkách s muži etc.

Hlavní tezí této práce je: Globalizace se podílí na prohloubení genderových nerovností v Číně.

Výzkumná otázka práce zní: Napomáhá ekonomická globalizace růstu ekonomické nezávislosti žen?

Předmětem práce je globalizace v rozvojových oblastech, přičemž hlavním cílem práce je zjistit, jak globalizace ovlivňuje práci žen v těchto oblastech z důvodu neustálého přesunu výroby právě do těchto zemí. Ve své práci vycházím z tvrzení, že globalizace je zastoupena spíše muži, kteří stojí v čele jednotlivých korporací, zatímco ženy jsou ta složka, která vykonává méně hodnotnou práci v průmyslovém odvětví v rozvojových oblastech, ve kterých ženy mají nižší postavení než muži a v některých případech jsou i méně vzdělané, což znamená, že nemohou získat takové zaměstnání jako muži. Vedlejším cílem je vysvětlení role ženy v čínské společnosti a upozornění na genderovou nerovnost, která je v Číně silně zakořeněná.

Ženy za svoji práci nedostávají zapláceno tolik, na kolik mají nárok. Jejich příjmy jsou v některých případech nižší, než minimální mzda. Je důležité si uvědomit, kolik za daný produkt dostanou pracovnice zapláceno a za kolik si jej koupí koncový zákazník. Prodejní cena je poté několikanásobně vyšší, než hodnota daného produktu. Kvůli globalizaci se výroba neustále přesouvá do zemí, které jsou schopny vyrobit co nejvíce výrobků za co nejnižší cenu. Čína se otevřela globalizaci v 80. letech 20. století, čímž svůj obchod otevřela světu, a spousta firem přesunula svoji výrobu právě do této země. Díky globalizaci se v Číně zvýšil počet pracovních míst, zlepšila se životní úroveň, ale dodržování lidských práv se nezlepšilo a finanční ohodnocení je pro většinu pracujících ve fabrikách velice nízké.

Práce bude členěna celkem do čtyř kapitol, z nichž první dvě budou vypracovány v rámci teoretické části a zbylé dvě v praktické části, přičemž každá z nich je členěna do několika podkapitol.

V první kapitole představím teorii, kterou budu aplikovat na svou práci, konkrétně teorii marxistického feminismu. Tato kapitola bude obsahovat stručné nastínění teorie – hlavní stanoviska a cíle teorie. V rámci teorie budu odkazovat na Karla Marxe, jelikož marxistický feminismus

vychází z marxismu, který bude v kapitole také vysvětlen. Součástí kapitoly bude i přístup marxismu k postavení žen ve společnosti.

Druhá kapitola bude rozdělena do 4 podkapitol. V první podkapitole se pokusím vysvětlit pojem globalizace a vývoj tohoto jevu. Uvedu definice globalizace a zároveň upozorním na problematiku definování tohoto jevu. Např. Mezřický definuje globalizaci jako „*rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu příhraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií*“ (Mezřický 2006: 11). V druhé podkapitole se zaměřím na mezinárodní globální organizace (např. Světová banka) a na jejich hlavní role. V podkapitole uvedu tzv. Brettonwoodské instituce, které byly založeny s cílem ochránit svět před případnými ekonomickými krizemi. Tyto instituce budou stručně rozepsány pro pochopení jejich funkcí a cílů, které si vytyčily. Zmíním i jejich případnou kritiku, která vychází často ze strany chudších zemí. Ve třetí podkapitole upozorním na obecná pozitiva a negativa globalizace. Např. mezi negativa se dá zařadit přesun výroby zboží do rozvojových zemí, protože tato výroba je levnější, než v jiných rozvinutějších státech – pracovníci jsou totiž ochotni akceptovat nižší mzdy. Jednoznačně pozitivní je ekonomický růst původně rozvojových zemí, které mají v současnosti již vyspělou ekonomiku (Tchaj-wan, Malajsie). Za negativní jev se dá považovat zvyšující se nezaměstnanost v rozvinutých průmyslových zemích, jejíž příčinou jsou technické inovace, které způsobují úbytek zaměstnanců. V rámci čtvrté podkapitoly se zaměřím na čínskou globalizaci, kterou budu zkoumat od počátku komunistické éry v Číně až po současnost.

Třetí kapitola bude členěna na dvě podkapitoly, přičemž v první podkapitole se pokusím vysvětlit pojem gender, v jehož rámci uvedu znevýhodňování žen v určitých oblastech. Dále se pokusím objasnit vztah mezi globalizací a genderem. Touto problematikou se v našem prostředí zabývá např. Marta Kolářová ve svém příspěvku *Globální muž a lokální žena?*, ze které bude tato podkapitola částečně vycházet. Kolářová se zabývá hnutími, která protestují např. proti otročké práci či proti globalizaci.

Na ženy bývá v některých oblastech, především v rozvojových zemích, pohlíženo jako na levnou pracovní sílu, která je schopna zastat hodně práce za nízké platové ohodnocení. Jana Valdřová uvádí, že podíl ženské práce v oblasti zemědělství v celosvětovém měřítku činí 40%. V tomto údaji ale není zahrnuta neplacená domácí práce, pomocí které tyto ženy zajišťují obživu svých rodin, zatímco přednost ve vzdělání dostanou většinou muži (Jana Valdřová 2006: 180). Zároveň chudobou jsou častěji postiženy ženy než muži, kteří právě díky vzdělání mají vyšší šanci získat lépe placenou práci. Tato situace se týká spíše rozvojových zemí, ve kterých se dává přednost muži před ženou. Ženy v rozvojových oblastech nemají vždy snadný přístup ke zdravotnictví, proto jsou vystaveny vyššímu riziku přenosu nemocí, jako je např. AIDS, které je spojeno s problematikou znásilnění. Ze 1,3 miliardy lidí, kteří se nachází pod hranicí chudoby, tvoří ženy celkem 70% v celosvětovém měřítku a více než polovina ze 73 milionů dětí bez přístupu k základnímu vzdělání jsou dívky (Rozvojovka).¹ V druhé podkapitole se zaměřím na ženskou práci a globalizaci, konkrétně na charakteristiku ženské práce v rozvojových oblastech a také na pracovní podmínky v zaměstnání. Zde budou nastíněny problémy, se kterými se ženy musí potýkat v továrnách, ať už se jedná o velmi dlouhou pracovní dobu a neplánované přesčasy, časté porušování lidských práv, velmi nízké platové ohodnocení, sexuální zneužívání atp. V další části podkapitoly nastíním problematiku tzv. „sweatshopů“, což jsou menší dílny, ve kterých jsou nejčastěji zaměstnávány ženy. Jsou známé ignorováním dodržování lidských práv a nedodržováním předpisů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany. Na závěr podkapitoly se zaměřím na mezinárodní organizaci Human Rights Watch, která se zabývá lidskými právy a jejich prosazováním.

Čtvrtá kapitola bude členěna na pět podkapitol, ve kterých budu zkoumat postavení čínských žen ve společnosti, kde bude stručně nastíněna historie postavení žen v Číně, jejich postavení na trhu práce a vzdělání. Ženy měly v Číně vždy podřízené postavení vůči mužům a celkově všichni členové rodiny byli podřízeni nejstaršímu muži. Ke sňatkům často

---

¹ http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_228.pdf (15. 2. 2015)

docházelo bez předchozího souhlasu či vědomí nevěsty nebo ženicha. Postavení ženy bylo určeno již při narození. Upřednostňování byli chlapci před dívkami, a to nejen díky jejich fyzické a ekonomické schopnosti přispět rodině, ale především kvůli tomu, že synové jsou nositeli příjmení. Toto upřednostňování přetrvává do současnosti². Pokud je v rodině více dětí a některým z nich je chlapec, ve vzdělání je většinou dána přednost jemu, zatímco dcera přestane chodit do školy. Tyto zvyklosti jsou nejvíce patrné na venkově. Mladé dívky se stěhují do měst za práci a ze své mzdy si šetří peníze do budoucnosti a část posílají rodičům. Na venkově je málo práce, což je důvod obrovské migrace Číňanů do měst, přičemž větší počet z nich jsou ženy. Další z podkapitol se bude zabývat vzděláním a zaměstnaností žen. Zpravidla platí, že muži jsou více vzdělaní než ženy, čímž ženy mají nižší šanci získat lépe placené pracovní místo. V podkapitole bude nastíněna nerovnost na práci trhu, se kterou se čínské ženy musí neustále potýkat. Další podkapitoly se zaměří na zaměstnání Číňanek a na tvrdé pracovní podmínky na pracovištích.

Velkou část informací budu čerpat z dokumentů různých mezinárodních organizací, např. Světové banky, Světové obchodní organizace, Human Rights Watch a jejich dokumentu *Work Faster or Get Out* apod. Klíčovou literaturou, která mi poskytne přehled o vztahu mezi genderem a globalizací, bude kniha od Christy Wichterich *Globalizovaná žena*, nebo např. článek od Marty Kolářové *Globální muž a lokální žena*. V kapitole věnující se globalizaci budu čerpat především z knihy od Martina Ehla *Globalizace pro a proti* a z knihy *Konflikt světů a svět konfliktů* od Tomeše, Festy a Novotného. V praktické části budu čerpat např. z knihy *Made in China* od autorky Pun Ngai, jejíž kniha je výsledkem přímého pozorování ženské práce v továrně v Číně a dále např. z dokumentu organizace BSR, která se zaměřuje na rozvoj udržitelných obchodních strategií.

Zatímco v českém akademickém prostředí není tomuto tématu věnována příliš velká pozornost, v zahraniční literatuře je možné o tomto

---

² 2015

problému najít relativně velký počet článků, které se zabývají ženskou prací v rozvojových oblastech a pracovními podmínkami, tudíž v praktické části budu čerpat především ze zahraniční literatury. Vycházet budu z velké části z internetových článků a stránek kvůli špatné dostupnosti tištěné literatury zabývající se těmito problémy. Je nutné upozornit, že jakákoliv data poskytnutá přímo Čínou nemusí být vždy zcela přesná vzhledem k povaze této země, proto je třeba pohlížet na ně spíše jako na orientační.

1. Metodologicko-teoretická východiska

Bakalářská práce je ukotvena ve feministické teorii, konkrétně v rámci marxistického feminizmu, který je použit jakožto hlavní teoretické východisko, kterým se pokusím uchopit problematiku nerovného postavení čínských žen ve společnosti, na trhu práce apod., což je i důvod, proč je na tento problém aplikována tato teorie. V práci bude tedy užita ženská perspektiva založená na východiscích marxistického feminizmu. Feministický výzkum sdílí některé společné úhly pohledu, které se shodují v zásadě feministického boje (Sprague a Zimmerman in Hesse-Biber 2012: 4), a to většinou za účelem změnit základní strukturu útlaku. Jedná se o „výzkum, který je nejen o ženách, ale především pro ženy a vytvářen ženami.“ (Friedan, Roberts in Dlouhá 2014: 11). Marie Dlouhá uvádí, že „feministický výzkum vychází z kritiky vědy, která vytvářela závěry především na základě zkušenosti mužů, je tedy postavený primárně jako odpor vůči vědění konstruované muži.“ (Letherby in Dlouhá 2014: 11 – 12).³ Hesse-Biber se však domnívá, že neexistuje ucelená feministická metodologie (Hesse-Biber 2012: 4). Objevují se i názory, že vyložení feministická metodologie neexistuje (Reinharz a Davidman 1992). Podle Sarantakos v oblasti feministické metodologie lze užít kvalitativní metody, které jsou ve feministickém výzkumu užívány nejčastěji (Sarantakos 2013: 65).

Jedná se o případovou studii, v jejímž rámci bude nejprve vysvětleno postavení čínských žen ve společnosti, které je pro tuto studii zásadní. Pro utvoření případové studie a pro pochopení postavení žen v Číně je důležitý nástin historie role žen ve společnosti, jelikož nižší postavení ženy oproti muži je v Číně hluboce zakořeněné. V případové studii bude vysvětlena celková problematika diskriminace Číňanek v mnoha oblastech, která je stále patrná. Tato studie zároveň podá informace o současných podmínkách žen na trhu práce v Číně a o nově vytvořené pracovní síle, která se zformovala během 80. let v souvislosti s vývojem globalizace. Práce bude vycházet z tvrzení, že globalizace je zastoupena ve větší míře muži⁴, kteří

³<http://antropologie.zcu.cz/webzin/index.php/webzin/article/viewFile/183/190> (26. 4. 2015)

⁴ Např. Wichterich uvádí, že globální trh je mužský a bílý (Wichterich 1998: 12).

stojí v čele jednotlivých korporací, zatímco ženy jsou ta složka, která vykonává méně hodnotnou práci v průmyslovém odvětví v rozvojových oblastech, ve kterých ženy mají nižší postavení než muži a v některých případech jsou i méně vzdělané, což znamená, že nemohou získat takové zaměstnání jako muži. Na základě získaných informací o postavení žen v čínské společnosti jak v historii, tak v současnosti, posoudím, zda se globalizace podílí na prohloubení genderových nerovností v Číně.

1.1 Marxistický feminismus

Marxistický feminismus upozorňuje na ekonomickou závislost žen na mužích a vyznačuje se bojem proti patriarchátu, ve kterém mají jasnou dominanci muži, kvůli kterým ženy nemají rovné příležitosti v životě, v práci. Podřízené postavení žen je marxistickým feminismem vnímáno jako vlastnost globálního kapitalismu. Ženy jsou ekonomicky závislé na mužích a je na ně pohlíženo jako na levnější pracovní sílu nebo také jako na náhradní pracovní sílu. Tato teorie se snaží o zlepšení postavení žen v rámci ekonomické sféry. Usilují tedy o rovnoprávnost ve finanční oblasti, v pracovních podmínkách s muži etc. Východiskem z tohoto postavení žen je revoluce, díky které dojde ke svržení patriarchátu a tím i k vytvoření rovných podmínek pro ženy i muže. Boj proti patriarchátu je tu považován za součást třídního boje a zdrojem útlaku je v tomto případě třída. Socialistický feminismus vyvrací myšlenku boje o svržení kapitalismu, kterým by podle marxistického feminismu byl ukončen útlak žen. Jako důkaz, že nerovnost by stále přetrvala, socialistický feminismus uvádí bývalé země reálného socialismu, ve kterých byl svržen kapitalismus, ale nerovnost mezi muži a ženami stále přetrvala⁵ (Janebová 2014: 26 - 27).

Marxistický feminismus navazuje na Marxe, Engelse a na další myslitele 19. století. Vychází z marxismu, jehož zakladatelem je Karl Marx. Marx vycházel z materialistického pojetí dějin, změny v dějinách odvozoval od změn ekonomických a tvrdil, že výrobní způsob materiálního života podmiňuje sociální, politický a duchovní život. Za jednu z nejdůležitějších

---

⁵ Nerovnost přetrvala např. v oblasti nižšího platového ohodnocení za stejnou práci.

konceptí marxismu můžeme považovat základnu a nadstavbu. Do základny se řadí ekonomické faktory, zatímco nadstavbu reprezentují duchovní instituce (náboženství, umění etc.). Nadstavba je určována základnou. Podle marxismu je člověk schopen vytvářet prostředky k vlastní obživě a na rozdíl od ostatních živočichů je schopen přetvářet přírodu, zatímco ostatní živočichové se řídí pouze pomocí svých instinktů (Marx 1954: 97). Marxisté kritizují kapitalismus, vidí jej jako systém vykořisťujících vztahů, protože zaměstnanci nedostávají takové mzdy, na které mají nárok. Podle Marxe je hodnota zboží určena množstvím práce, která je na daný produkt vynaložena zaměstnancem, nebo může být určena lidskou energií, která byla vynaložena na výrobu daného produktu. (Tong 2009: 98). Zaměstnanci ale i přes toto vykořisťování pracují v továrnách, protože pokud by vyjádřili nesouhlas, zaměstnavatel je může propustit, čímž by ztratili svůj zdroj obživy. V této souvislosti je důležité upozornit na nadhodnotu, což je rozdíl mezi hodnotou určitého zboží, které dělník vytvořil, a mzdou, kterou za výrobek dostal. Marx kritizoval kapitalisty (majitele továren), protože si tuto nadhodnotu přivlastňovali a tím tedy dělníky vykořisťovali. Soukromé vlastnictví Marx tedy hodnotil negativně, protože díky tomuto vlastnictví se vytváří propast mezi bohatnoucími kapitalisty a vykořisťovaným proletariátem. Z tohoto důvodu mělo dojít k revoluci ze strany proletariátu, který by nastolil beztřídní společnost bez soukromého vlastnictví, které by se změnilo na státní (Marx 1954: 130).

Marxisté se v 19. století soustředili daleko více na muže, než na ženy, ale výjimkou byl Engels, který zkoumal vývoj rodiny a postavení ženy. Zjistil, že postavení ženy je závislé na jejich ekonomické situaci. Pokud v minulosti byly schopny zajistit obživu sobě i rodině, měly vážené postavení, ale pokud zajišťoval veškerou obživu muž, žena své vážené postavení ztratila a stala se tedy „proletariátem“. Muž je tedy držitelem soukromého vlastnictví a takto podobně vlastní i ženu, která žádný majetek nemá a je na muži ekonomicky závislá. I přesto, že žena v období průmyslové revoluce pracovala, její mzda byla podle Engelse téměř o polovinu nižší než mzda, kterou si vydělali muži (Engels 1950: 87). Engels přišel s tvrzením, že tyto ženy se stanou nezávislými na svých mužích,

pokud se stanou ekonomicky nezávislími. V souvislosti s Engelsem je ale důležité poznamenat, že jeho pojetí historického vývoje vztahu žen a mužů můžeme v současnosti považovat již za překonané (Tong 2009: 125).

V Rusku v období komunistické revoluce po r. 1917 ženy začínaly tvořit produktivní pracovní sílu a díky této práci se mohly stát ekonomicky nezávislími na mužích, jenže nakonec většina žen vykonávala velice náročnou a vysilující práci, která byla obvykle finančně hodnocena hůře než práce mužská. Ženy si v soukromí stěžovaly na špatné pracovní podmínky a na jejich znevýhodňování oproti mužům. Objevilo se rozdělení na „ženské profese“ a „mužské profese“, ženám byly vypláceny nižší mzdy v porovnání s muži a dalším úskalím bylo zacházení s ženskými pracovníci jako s rezervní pracovní silou. Jelikož tento typ práce byl pro ženy velice náročný, marxistické feministky se zaměřily na domácí práce, které ženy běžně vykonávaly v domácnosti. Rosemarie Tong se v této souvislosti odvolává na Mariu Dalla Costa a Selmu James a uvádí, že nejlepším způsobem, jak mohou ženy dosáhnout rovnosti s muži uvnitř kapitalistické společnosti, je finanční ohodnocení jejich práce, kterou vykonávají v domácnosti (Tong 2009: 108 - 109). Finanční ohodnocení za domácí práce je téměř možné. Protiargumentem tohoto ohodnocení je, že ženy by poté trávily více času s domácími pracemi a většinu času by tudíž pobývaly doma, čímž by se uzavřely před společností a veškerým veřejným děním (Janebová 2014: 27). Další problém může být spatřen v tom, že pokud by ženy byly zaměstnány v podnicích a dostávaly by mzdu za svoji odvedenou práci na pracovišti a k tomu i mzdu za domácí práce, kterou by platil jejich zaměstnavatel, většina menších firem by se pravděpodobně dostala do velkých finančních potíží a svoji činnost by mohla ukončit (Tong 2009: 109).

Je tedy zřejmé, že tento návrh je prakticky nereálný. Jeho uplatnění ve vyspělejších zemích není zcela na místě. Pokud je žena zaměstnána, není nutné, aby byla finančně ohodnocena ještě za domácí práci, kterou vykonává doma. Pokud se ale zaměřím na případ žen z rozvojových oblastí, určitá finanční podpora za domácí práce by ženám pomohla právě kvůli

jejich velice nízkému platovému ohodnocení v zaměstnání, které jim ve spoustě případů nestačí k vlastní obživě.

2. Globalizace

2.1 Etablování procesu globalizace

Globalizace je velice široký pojem a neexistuje pro něj jednotná definice, která by byla všeobecně uznávaná. Např. David Held, který se zabývá teorií globalizace a demokracie definuje globalizaci jako „*rozpínání a současně intenzifikaci sociálních, ekonomickým a politických vztahů napříč regiony a kontinenty. Je to multidimenzionální jev, který zahrnuje řadu různých procesů, působí v různém čase a na mnoha různých úrovních*“ (Held 2000: 395). Václav Mezřický globalizaci definuje jako „*spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému*“ (Mezřický 2006: 11). Antiglobalizační proudy často operují s pojmy „amerikanizace“, „westernizace“ či „univerzalizace“, kterou se myslí „*liberální hodnoty, schémata myšlení, mechanismy i západní způsob života, včetně konzumerismu a plýtvání, které jsou „po dobrém i po zlém“ celosvětově „misionářsky“ šířeny např. pod pláštikem doktríny lidských práv*“ (Sirůček, Marathon 2004).⁶ Naopak „západní“ definice člení globalizaci na tři etapy – etapa internacionalizace (ta se pojí s exportem a volným obchodem), etapa transnacionality (přeshraniční investice) a vlastní současná globalizace, která je prezentována jako rozšíření světových výrobních a informačních sítí (Sirůček, Marathon 2004).⁷ Globalizace je spjata s vlnou přistěhovalectví, které nám umožňuje poznávat nové kultury, náboženství, a díky tomuto jevu můžeme získávat spoustu informací o světě.

Dalším úskalím globalizace je vymezení jejího počátku, konkrétně odkdy můžeme tento jev nazývat globalizací. Úplný počátek globalizace se dá spatřit již v 17. století. V tomto období interakce mezi státy probíhala spíše v lokálních oblastech. Nejednalo se tedy zatím o globalizaci, kterou známe v současnosti, kdy dochází k interakcím mezi státy v globálním měřítku. Důležité je uvědomit si, že pokud by státy byly na sobě zcela nezávislé, tak by nedošlo k vývoji globalizace, protože tento jev vychází ze závislosti států na ostatních státech např. v oblasti přírodních zdrojů.

⁶ http://www.sds.cz/docs/prectete/epubl/psi_naga.htm (15. 4. 2015)

⁷ http://www.sds.cz/docs/prectete/epubl/psi_naga.htm (15. 4. 2015)

Někteří ekonomové spatřují rozvoj globalizace od založení tzv. Brettonwoodských institucí, k čemuž došlo v r.1944 v Bretton Woods v USA (Tomeš et al. 2007: 25). V tomto případě se jedná o moderní globalizaci, jejíž počátek je v 19. století a souvisí s průmyslovou revolucí, která je spojena s rozvojem industrializace. V polovině 20. století se zlepšuje úroveň dopravy a obchodování mezi státy už nemusí probíhat pouze na lokální úrovni. Dochází k navazování kontaktů s firmami, které se nachází na jiných kontinentech. V tomto období se formuje mezinárodní obchod a nadnárodní korporace (Sony, Apple, Samsung etc.). Mezi Brettonwoodské instituce se řadí Světová banka (World Bank – WB), Mezinárodní měnový fond (MMF, International Monetary Fund - IMF), a Všeobecná smlouva o obchodu a clech (General Agreement on Trade and Tarrifs – GATT). Nástupnicí GATT se později stala Světová obchodní organizace (WTO). Hlavním důvodem založení těchto mezinárodních globálních institucí byla snaha ochránit svět před potenciálními ekonomickými krizemi. Tyto organizace tvoří Brettonwoodský finanční systém, který vznikl za účelem kontroly nad světovou ekonomikou. Tyto instituce se zároveň snaží pomáhat chudým zemím, např. prostřednictvím finanční pomoci v podobě půjček, ale ne vždy se jednalo o úspěšný krok, jak je zmíněno níže. Rozvojové země tyto instituce, a celkově globalizaci, spíše kritizují, ale je důležité si uvědomit, že zemím byla také poskytnuta rozsáhlá pomoc, např. v oblasti zdravotnictví či školství (Svobodová 2005: 3, Slovenská politologická revue).

2.2 Mezinárodní globální organizace a jejich role

V následujících podkapitolách budou vysvětleny cíle a funkce jednotlivých globálních organizací tvořících Brettonwoodský finanční systém, jejichž úkolem je poskytovat pomoc zemím po celém světě pomocí různých projektů. V Číně bylo díky nim zřízeno množství škol, byla zavedena lepší zdravotnická péče apod. Tyto organizace jsou ale často za svoje činy kritizovány – např. Světová banka bývá kritizována za půjčování vysokých částek chudým zemím, které dluh nemohou nikdy splatit.

2.2.1 Světová banka

Jedním z hlavních úkolů Světové banky je poskytování finanční pomoci jednotlivým zemím za účelem snížení chudoby a zlepšení podmínek pro život. Finanční podporu poskytuje na základě půjček s výhodným úrokem. Její vznik se datuje do roku 1944-1945 a původním účelem, za kterým vznikla, byla pomoc Evropě a Japonsku, které byly po druhé světové válce zničené. V současnosti poskytuje rozsáhlou rozvojovou pomoc (World Bank 2007).⁸

Zpočátku byla tvořena dvěma institucemi – Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj (IBRD) a Mezinárodní asociací pro rozvoj (IDA), které jsou tvořeny celkem 188 členskými státy. Hlavním cílem těchto dvou institucí je snižovat míru chudoby a zlepšit životní úroveň v rozvojových zemích (Euroskop 2012).⁹ Postupně došlo k rozšíření Světové banky o další tři instituce: Mezinárodní finanční korporace (IFC), Mnohostranná agentura pro investiční záruky (MIGA) a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID).

IBRD měla původně na starosti ekonomiku států, které byly postiženy válkou, a měla se snažit o její obnovení. V současnosti se soustřeďuje na pomoc středně bohatým a chudým zemím, kterým přispívá na základě půjček např. na rozvojové projekty, které by si tyto země bez pomoci IBRD nemohly dovolit. Např. v Číně bylo díky pomoci IBRD zřízeno 1000 škol, poskytnuto školení pro učitele a v 5 provinciích je možný zápis dětí z chudých rodin do základních škol (The World Bank – IBRD).¹⁰

IDA se zaměřuje na nejchudší země světa, kterým poskytuje výhodné půjčky a další služby. Půjčky pro tyto země IDA poskytuje s velice nízkým, popř. s žádným, úrokem. Tyto půjčky jsou z velké části příspěvky bohatších i některých rozvojových zemí (Euroskop).¹¹ Poskytuje pomoc celkem 77 nejchudším zemím světa, z nichž 39 států se nachází v Africe

---

⁸ <http://www.worldbank.org/> (15. 2. 2015)

⁹ <https://www.euroskop.cz/9145/sekce/svetova-banka/> (15. 2. 2015)

¹⁰ <http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/IBRDResults.pdf> (15. 2. 2015)

¹¹ <https://www.euroskop.cz/9145/sekce/svetova-banka/> (15. 2. 2015)

(International Development Association).¹² Z rozvojových aktivit podporuje např. základní vzdělání, poskytování základních zdravotních služeb, zajišťování pitné vody, ochranu životního prostředí, rozvoj infrastruktury etc. Tyto projekty napomáhají hospodářskému růstu, vytváření pracovních míst, podporuje rovnost žen a mužů a snaží se o zlepšení životních podmínek v rozvojových oblastech. IDA také poskytuje vládám jednotlivých států rady ohledně podpory hospodářského růstu a ochrany občanů před ekonomickými krizemi. Příkladem pomoci této organizace je např. zdravotnická pomoc poskytnutá během let 2003 – 2013. V těchto letech byla poskytnuta zdravotnická péče 117 milionům lidí a 195 milionům ženám byla zajištěna dostatečná prenatální péče během těhotenství (World Bank - International Development Association 2014: 2).¹³ IDA tedy poskytuje pomoc nejchudším zemím světa v několika oblastech, ať už se jedná o oblast finanční, zdravotní či oblast životního prostředí.

IFC sestává ze 184 členských států a jejím hlavním cílem je podpora soukromého sektoru v rozvojových zemích, kterým pomáhá v utváření pracovních míst a poskytuje poradenské služby. Zároveň ovlivňuje vývoj soukromého sektoru. Jako hlavní cíle si IFC vytyčila konec extrémní chudoby do r. 2030 a zvýšení životní úrovně v každé rozvojové zemi (International Finance Corporation 2015).¹⁴

MIGA sestává ze 154 členských států a podporuje přímé zahraniční investice rozvojových zemí, čímž se snaží přispívat k podpoře hospodářského růstu, ke snížení chudoby a zlepšení životní úrovně v rozvojových zemích. Tato organizace se zaměřuje na nejchudší země světa, kterým se mimo jiné dostává pomoc i od organizace IDA, poskytuje např. projekty týkající se oblasti energetiky, infrastruktury a dopravy (Multilateral Investment Guarantee Agency 2011).¹⁵

---

¹² <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html> (15. 2. 2015)

¹³ <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf> (15. 2. 2015)

¹⁴ http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/About+IFC/Vision/ (15. 2. 2015)

¹⁵ <http://www.miga.org/whoware/index.cfm> (15. 2. 2015)

ICSID je tvořena 158 členskými státy a stará se o urovnávání či přímo o rozhodování mezinárodních sporů mezi investory a hostitelskými státy. ICSID nemůže samo rozhodnout o sporu, který je veden. K tomuto účelu jsou v rámci této organizace zřízeny nezávislé smírčí komise a rozhodčí soudy, které mají pravomoci v řešení sporu zúčastněných stran a v procedurálních otázkách (International Centre for Settlement of Investment Disputes 2014).¹⁶

Globalizace možná zhoršila situaci v rozvojových zemích, ale na základě výše zmíněných organizací v rámci Světové banky je patrné, že se snaží o nápravu současné situace v chudých státech, kterým se snaží zajistit pomoc v mnoha oblastech.

2.2.2 Světová obchodní organizace (WTO)

Světová obchodní organizace byla založena 1. 1. 1995 a stala se tak nástupnicí Všeobecné dohody o clech a o obchodu (GATT). V současnosti je tvořena 160 členskými státy, které představují 98% světového obchodu (SKOK).¹⁷ Jedná se o mezinárodní orgán, který se zabývá pravidly globálního obchodu mezi státy. Jejím cílem je usnadnění pravidelného vyjednávání mezi členskými zeměmi. Snaží se odstraňovat obchodní bariéry mezi jednotlivými státy, kterými jsou např. cla a množstevní omezení, která způsobují komplikace v rámci obchodu (Tomeš et al. 2007: 39). Mezinárodní obchod, jehož fungování se WTO snaží podporovat, funguje na základě systému daných pravidel, jehož základem je cca 60 dohod. Tyto dohody jsou postaveny na několika principech, mezi které se řadí: zásady nediskriminace (se všemi členy WTO je zacházeno stejně), zásady národního zacházení (v přístupu na trh není činěn rozdíl mezi domácími a zahraničními dodavateli), zásady předvídatelnosti, stability a transparentnosti. Důležitým principem, na kterém je organizace postavena, je tzv. rozvojový princip, který má podporovat rozvoj a ekonomické reformy. V současné době je tento princip využíván ve prospěch

---

¹⁶ <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/process/Pages/Overview.aspx> (16. 2. 2015)

¹⁷ <http://skok.vse.cz/wto-slavi-20-let-co-se-udalo-od-jejeho-vzniku-a-jakym-vyzvam-bude-celit-v-roce-2015/> (16. 2. 2015)

rozvojových zemí. Cílem WTO je zvýšení zaměstnanosti a životní úrovně právě díky liberalizaci obchodu (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2005).¹⁸

2.2.3 Mezinárodní měnový fond (IMF)

Hlavním úkolem Mezinárodního měnového fondu bylo předejít světovým ekonomickým krizím a zajistit stabilitu světové ekonomiky (Tomeš et al. 2007: 39). Na země, které narušují ekonomickou stabilitu, může vyvíjet nátlak. Tato instituce byla založena na domněnce, že ekonomické stability se dosáhne kolektivními akcemi na celosvětové úrovni. Funkce IMF se týkají mezinárodní měnové spolupráce jednotlivých členů instituce. Jedním z hlavních úkolů je dohled nad stabilitou mezinárodního měnového systému a zvládnání případných ekonomických krizí. Pro udržení stability poskytuje IMF malým a středním členským státům rady při tvorbě hospodářské politiky (Euroskop 2015).¹⁹ Důležitým úkolem je také dohled nad ekonomickou situací rozvojových zemí, v jejichž případě se snaží zlepšit jejich ekonomickou situaci. Členským zemím, které nejsou schopny splatit finanční závazky vůči jiným stranám a nachází se v hospodářské krizi, může IMF poskytovat půjčky. Obrovské půjčky byly poskytovány především během 80. a 90. let. V 80. letech byla podporována ideologie volného trhu, která byla neustále podsouvána chudým zemím, které často potřebovaly půjčky. Tyto země se postupně začaly dostávat do finančních krizí, se kterými IMF nebylo schopno se příliš vypořádat. Právě kvůli těmto neúspěšným krokům jsou IMF dávány různé negativní pseudonymy např. „Institute for Misery and Famine“ (Institut bídy a hladomoru). (Tomeš et al. 2007: 39)

IMF je veřejná instituce a členy se mohou stát pouze jednotlivé státy, nikoliv celé instituce či organizace. V současnosti má celkem 188 členů. Veškeré její finance pochází od daňových poplatníků z celého světa, ale je v přímém kontaktu především s ministerstvy financí a s centrálními bankami jednotlivých států, nikoliv přímo s obyvateli, kteří IMF financují (Tomeš et al. 2007: 39).

¹⁸ <http://www.mpo.cz/dokument7894.html> (16. 2. 2015)

¹⁹ <https://www.euroskop.cz/9138/sekce/mmf/> (16. 2. 2015)

2.3 Globalizace jako pozitivní a negativní jev

Zmíněné instituce jsou často kritizovány a považovány za nástroj, který spíše slouží k okrádání lidstva na úkor vrstvy bohatých. Výrazným problémem v oblasti těchto institucí jsou tzv. „programy strukturálního přizpůsobení“²⁰. Je důležité si uvědomit, že v rámci Světové banky a Mezinárodního měnového fondu mají nejsilnější postavení USA kvůli jejich nejsilnější ekonomice a z tohoto důvodu dochází k aplikaci různých programů na dané země, které jsou pro ně naprosto nevyhovující, zatímco Spojeným státům připadají v pořádku, protože u nich se užívají běžně. Příkladem může být systém plně hrazeného zdravotnictví, který USA neznají, a proto Američané navrhuji zrušení tohoto systému v bývalých socialistických nebo v rozvojových zemích, aniž by si uvědomovaly, jaký to může mít dopad na dané země. Známymi kritiky globalizace jsou nevládní organizace,²¹ které upozorňují na porušování lidských práv v rozvojových zemích, kterým Světová banka půjčuje peníze. Martin Ehl uvádí, že v letech 1944 – 1994 Světová banka přijala všechny žádosti o půjčku od různých zemí, a to i přesto, že spousta z nich byla diskutabilní, což je také jeden z důvodů nespokojenosti nevládních organizací s činy této instituce, díky jejichž tlaku byly ustaveny v letech 1994 a 1995 nezávislé komise²² v rámci Mezinárodního měnového fondu a Světové banky (Ehl 2002: 48 - 50).

Globalizace je vnímána jak pozitivně, tak negativně, vždy záleží na oblasti a její ekonomické situaci, ve které je tento jev zrovna posuzován. Negativně je globalizace hodnocena především v rozvojových zemích, na které se v této práci zaměřuji. Tyto země kritizují přesun životy nebezpečných výrob z vyspělých zemí do těch méně vyspělých. Velkou problematikou jsou vzácné přírodní suroviny, které se často vyskytují v chudých zemích. Jsou vyváženy do vyspělých zemí, ale chudé země, které

---

²⁰ Jsou prosazované především Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem. Jedná se o proces otevření ekonomik mezinárodní konkurenci, odstraňování obchodních bariér etc. (Ehl 2002: 48)

²¹ Např. síť evropských nevládních organizací CEE Bankwatch Network, která poukazuje na porušování lidských práv ze strany vlád, kterým Světová banka půjčuje. Např. Čína obdržela v r. 1993 3,17 mld. dolarů.

²² Nezávislé komise mají na starosti dohled nad jednotlivými projekty, u nichž prověřují jejich dopady, a případné stížnosti v jednotlivých zemích.

tyto suroviny produkují, na tomto obchodu často prodělávají. Častým problémem je dětská práce v rozvojových zemích. Např. v Demokratické republice Kongo je největší naleziště koltanu, který se užívá k výrobě mobilních telefonů. Těžbu této vzácné suroviny mají na starosti děti a mladiství, která je pro ně smrtelně nebezpečná. Výrobci mobilních telefonů nakupují koltan přes prostředníky, aby se vyhnuli osočení, že podporují dětskou práci. Většinu výdělku za prodej koltanu dostanou místní organizátoři. Podle Wallersteinovy teorie rozvojové země tedy poskytují vyspělejším zemím suroviny, jsou založeny na levné práci, a tudíž poskytují levné zboží (Tomeš et al. 2007: 27).

Globalizace má ale zároveň i pozitivní vliv na rozvojové země – zvýšila se životní úroveň a začala se vyvíjet střední třída²³, která se v těchto zemích takřka nevyskytovala (Mezřický 2011:12). Ve spoustě chudých zemí došlo k nastolení demokracie, ale je otázkou, do jaké míry toto nastolování demokracie skutečně bylo prospěšné. Některé státy neměly tušení, jak s demokracií naložit, proto je velmi komplikované nastolit demokracii v zemích, kde je v rámci společnosti nízká gramotnost a chudoba. Např. Indie se díky vnucené demokracii dokázala alespoň částečně vypořádat s frekventovanými problémy, jako jsou kastovní rozdíly, a dokázala vybudovat relativně stabilní politický systém, který je ale odlišný od demokratického západního systému, protože demokracie je založena na aktivním jednání jedince v politickém životě, což je v případě Indie problém z důvodu nedostatečného vzdělání obyvatelstva (Ehl 2002: 76).

Rozvojové země jsou charakteristické svojí levnou pracovní silou, na rozdíl od severoamerické či západoevropské, které jsou příliš drahé. Např. počítačový průmysl v Indii vytváří software pro světové firmy, ale tito odborníci jsou placeni hůře, než pracovníci jiné západní firmy tohoto typu²⁴. Kvůli špatnému platovému ohodnocení čelí indický počítačový průmysl odlivu pracovní síly za lepšími podmínkami do Evropy či USA (Ehl 2002: 52).

---

²³ Růst střední třídy je zaznamenán především v 2. pol. 90. let 20. stol. Ta bývá považována za základ liberálně-demokratického režimu (Ehl 2002: 76).

²⁴ Martin Ehl srovnává indické odborníky s kolegy ze Silicon Valley, oproti kterým jsou Indové placeni daleko hůře, i přesto, že vykonávají stejnou práci.

2.4 Čína a globalizace

Jelikož je historie čínského obchodování příliš rozsáhlá, zaměřím se v této kapitole na komunistickou éru v Číně a na období následující po této éře, kdy se Číně otevírá možnost stát se rovnoprávným členem světové komunity. V současnosti můžeme Čínu považovat za jednu z ekonomicky nejrychleji rostoucích zemí na světě.

V letech 1946 – 1949 proběhla třetí občanská válka, která skončila vítězstvím komunistů, jejichž vůdcem byl Mao Ce-tung²⁵ a rozpadem kuomintangského režimu²⁶, který se poté přesunul na Taiwan (Židek 2006: 72). 1. října 1949 vyhlásil Mao Ce-tung vznik Čínské lidové republiky a byla nastolena diktatura Komunistické strany (Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic 2009).²⁷ Po nástupu Mao Ce-tunga zpočátku vzrostla úroveň vzdělání, zdravotní péče a zvýšila se gramotnost. Mao se snažil odstranit staré myšlení, jenže metody, které k tomu využíval, byly velmi kruté. Je odpovědný za smrt více než 30 milionu lidí, kvůli čemuž bývá označován za jednoho z nejkrutějších diktátorů 20. Století (Fairbank 1992: 435 – 444).

Vítězství komunistů zapříčinilo politické a ekonomické odcizení Číny Západu. Ještě do konce 40. let byla míra industrializace nízká a průmysl²⁸ se nacházel jen v některých oblastech Číny. V 50. letech se komunistická vláda snažila o vybudování moderní ekonomiky, podporovala vznik průmyslu a postupné zestátnování již existujícího průmyslu (Fürst 2002: 10). Komunisté si po svém vítězství vytyčili dva cíle. Prvním bylo zajistit pořádek ve městech a přísun potravin do měst. Druhým cílem byl rozvoj především těžkého průmyslu (Židek 2006: 73). Důležité je zmínit, že po r. 1949 poměrně velká část čínské ekonomiky zůstala v soukromých

---

²⁵ Mao Ce-tung zavedl maoismus, který můžeme považovat za Maovo vlastní pojetí socialismu.

²⁶ Kuomintang byla vládnoucí strana v rámci celé Číny od r. 1912 až do r. 1948. Jedním z důvodů porážky Kuomintangu ve válce s komunisty byla neschopnost provést zemědělské reformy a zkorumpovanost.

²⁷ <http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/t126984.htm> (17. 2. 2015)

²⁸ Průmysl byl již v té době z větší části zestátněn.

rukou. Tato skutečnost napomohla k obnově Číny, která byla v tomto období zničená válkou (Židek 2006: 74).

V r. 1952 byl zaveden systém plánování, který byl rozdělen do dvou pětiletok²⁹. V první pětiletce se zvýšil počet centrálně řízených podniků více než trojnásobně. Na vesnicích došlo ke kolektivizaci, při které byla odebírána půda a způsobila smrt až dvou milionů lidí. Ale i přes to všechno má pětiletka i kladné výsledky, mezi které se dá zařadit snížení negramotnosti a zlepšení hygienických podmínek. Druhá pětiletka je charakteristická rozepří mezi Čínou a Sovětským svazem, který byl ze strany Mao Ce-tunga kritizován za uvolnění vztahů se západem. Další rozepře se týkala tématu jaderné války, kterou Mao považoval za užitečnou. Rozdíly se týkaly i hospodářské politiky. V rámci druhé pětiletky byla v r. 1958 zavedena politika tzv. velkého skoku (Židek 2006: 74).

2.4.1 Politika velkého skoku (1958 – 1962)

Mao Ce-tung se chtěl přiblížit vyspělosti Sovětského svazu a později západním mocnostem v oblasti průmyslu. Cílem této politiky bylo zvýšit čínskou produkci, vybudovat komunismus, zlikvidovat odpůrce režimu, zrušit soukromé vlastnictví a zavést kolektivní způsob života. Soukromé vlastnictví bylo zrušeno a byla zavedena pracovní povinnost. Čínské obyvatelstvo bylo rozděleno do komun³⁰, které měly být zodpovědné za své výsledky. Politika velkého skoku nebyla úspěšná jak z ekonomického hlediska, tak i z hlediska sociálního. Čínská ekonomika zaznamenala obrovský propad a snížila se průmyslová výroba ve městech. Na přelomu 50. a 60. let Čínu postihl obrovský hladomor, který usmrtil několik desítek milionů lidí. Hladomor zapříčinilo především plýtvání jídlem, které bylo rozdáváno zadarmo v rámci jídelních přidělů, čímž později došlo k vyčerpání zásob. Důležité je uvědomit si, že hladomor nebyl plánovaný, ale jednalo se o neplánovaný výsledek této špatně vedené politiky, která ani

---

²⁹ První pětiletka se datuje do období 1952 – 1957, druhá pětiletka do období 1957 – 1962.

³⁰ Každá komuna se musela podílet na zvyšování produkce oceli tím, že musela vybudovat vlastní vysoké pece.

nedisponovala případnou strategií, jež by udávala v politice směr, jednalo se spíše o soubor experimentů, které zapříčinily tuto katastrofu. Po neúspěšném velkém skoku se začala uvolňovat politika, komuny byly zredukovány až o dvě třetiny a otevřel se opět prostor pro dovoz potravin (Židek 2006: 74 - 75).

2.4.2 Velká proletářská kulturní revoluce (1966 – 1969)

Kulturní revoluce byla rozpoutána v r. 1966 Mao Ce-tungem, jejímž prostřednictvím se snažil prosadit kult své osoby. Důvodem kulturní revoluce byla především ztráta vlivu Mao Ce-tunga, který byl neustále kritizován za politiku velkého skoku, proto přišel s kulturní revolucí, která byla namířena proti starému myšlení. Cílem revoluce byla modernizace a celková změna společnosti. Během této revoluce docházelo k eliminaci politických odpůrců (Židek 2006: 75).

Hlavním hybatelem revoluce se staly Rudé gardy, které se skládaly ze skupin studentů a dělníků a ovládaly politickou situaci v zemi. Měly za úkol likvidovat odpůrce revoluce. Gardy se vyznačovaly krutostí. Při výsleších užívaly různé techniky mučení. Učitelé a úředníci byli vysíláni na nucené práce na venkov prostřednictvím těchto gard, ale na rozdíl od velkého skoku se neprosazovala kolektivizace a lidské a ekonomické ztráty byly nižší, ale i přesto byly ztráty na životech poměrně vysoké (Židek 2006: 75). Obrovskou ztrátu utrpělo kulturní dědictví z důvodu ničení historických budov atp.

Trvání této revoluce se datuje do r. 1969, ale vliv měla až do r. 1976, kdy Mao umírá. Zásahu na ukončení revoluce má armáda, která dokázala celou situaci uklidnit a zjednat pořádek. Ke konci revoluce začaly gardy bojovat mezi sebou, která je lepší v obraně Maových revolučních myšlenek. Do těchto bojů se vložila armáda, která byla úspěšná a Rudé gardy potlačila. V r. 1968 se armáda chopila moci, ale postupně se moc zase podřizovala Komunistické straně Číny a situace se dostala opět do normálu (Židek 2006: 75).

Po kulturní revoluci byla Čína řízena představiteli armády a vůdci revoluce. V r. 1969 byl Mao Ce-tung vyhlášen neomezeným vůdcem Číny, ale postupně během 70. let jeho mocenský vliv slábl. Mao zemřel v r. 1976. I přes katastrofické důsledky reformu, jejichž byl tvůrcem, je Mao stále uctíván, ale v jeho teorii už se nepokračuje. Po jeho smrti se otevřel prostor pro mocenský boj, kterého se účastnil pragmatický proud a Gang čtyř³¹, který neuspěl a moc nakonec přebral Teng Siao-Pching (Židek 2006: 75).

V období 50. a 70. let byl zahraniční obchod považován za podřízený obor, který sloužil pro potřeby průmyslu, nikoliv jako potenciální zdroj ekonomického růstu. Množství dovozu a vývozu byla naplánována. Ze země se vyváželo pouze zboží nad rámec vlastní spotřeby. Tento systém byl relativně izolovaný, čímž byl zcela neslučitelný s globálním ekonomickým systémem (Fürst 2002: 11).

2.4.3 Ekonomické reformy 1978

Reformy započaté v r. 1978 měly Čínu přiblížit Západu. Začínaly se rodit myšlenky o oproštění se od izolacionismu a místo toho se otevřít světu. Tato idea se nakonec naplnila. Velkou roli v rámci prosazování reformu sehrál Ten Siao-pching, který se zasloužil o prosazení rozsáhlého reformního programu. Jednalo se o program tzv. čtvera modernizací (Fürst 2002: 11). Z názvu programu plyne, že se týkal čtyř odvětví, a to zemědělství, průmyslu, vojenství a vědy a techniky (Židek 2006: 76). Změna nastala především v zahraničním obchodu, na který se začalo pohlížet jako na hnací motor ekonomického růstu a po vstupu reformu v platnost došlo k obrovskému nárůstu obchodní výměny a v r. 1989 byla Čína na pozici 13. největšího exportéra na světě. Díky zahraničním investicím začaly do Číny proudit nové technologie a znalosti. Reformy byly úspěšné, především v oblasti růstu ekonomiky, díky čemuž se zvýšila životní úroveň, poklesla chudoba a snížila se nezaměstnanost (Fürst 2002: 11).

---

³¹ Jednalo se o radikální skupinu, která se vytvořila kolem Maovy vdovy Ťiang Čching, která byla nakonec odsouzena na doživotí.

Během reformy došlo k nárůstu průmyslové výroby. Pro Čínu je typická levná pracovní síla, díky čemuž je velkým konkurentem v rámci výroby oděvů a textilu. Během reformy bylo postupně povoleno soukromé vlastnictví. Státní podniky byly ve špatném stavu, tudíž bylo nakonec povoleno zakládat soukromé podniky, což byl velmi úspěšný krok, protože soukromé podniky později dosahovaly vyšší produkce než podniky státní. Hlavním hybatelem ekonomického růstu se stal zahraniční obchod. V současnosti Čína vyvážá třetinu své produkce. (Žídek 2006: 79).

2.4.3.1 Problémy spojené s reformami

Obrovský vzestup čínské ekonomiky nezaznamenal pouze pozitivní důsledky. Během ekonomického vzrůstu se rozšířil průmysl a zvýšil se počet lidí, kteří kola vyměnili za auta, což má negativní dopad na životní prostředí, které je extrémně znečištěné³². Další problém představuje v současnosti rozdíl mezi městy a venkovem. Žídek uvádí, že od r. 1995 je průměrný příjem asi 2,5 krát vyšší než na vesnici, přitom ještě v 80. letech tomu bylo naopak a vyššími příjmy spíše disponovalo obyvatelstvo na vesnicích (Žídek 2006: 88). Obrovský problém představují lidská práva, která jsou v Číně porušována³³. Zároveň podporuje nedemokratické režimy za účelem obchodování s nimi. Problémem do budoucna může být také stárnutí populace, které je pravděpodobně zapříčiněno zavedením „politiky jednoho dítěte“³⁴, která měla omezit růst populace, protože přelidnění by mohlo ohrozit čínskou ekonomiku. Kvůli této politice často docházelo k potratům či k zabíjení novorozenat nežádoucího pohlaví. Do budoucna hrozí, že kvůli stárnutí populace a menšímu počtu rodičů se dětí dojde k poklesu pracovní síly (Dostálová 2012: 49 – 50)

Reformy v 70. letech vedly k rapidnímu ekonomickému vzestupu, napomohly Číně k jejímu obnovení a otevřely jí cestu na zahraniční trh.

---

³² Kvůli takto znečištěnému ovzduší předčasně zemře až půl milionu Číňanů ročně.

³³ Příklady porušování lidských práv a svobod je mnoho. Např. téměř neexistuje svoboda tisku, internet je cenzurován. Dalším velkým problémem je diskriminace žen jak v zaměstnání, tak i ve vzdělání – v Číně jsou totiž preferováni muži před ženami.

³⁴ S jejím plánováním se začalo v r. 1977 a uzákoněna byla v r. 1979. V současnosti se uplatňuje už jen v některých případech.

Vzrůst ekonomiky napomohl zvýšení životní úrovně a klesl počet lidí žijících pod hranicí chudoby. V r. 1981 se pod hranicí chudoby vyskytovalo 53% populace, zatímco v r. 2001 počet klesl na pouhých 8% (The World Bank 2015).³⁵ Čínská ekonomika se bude do budoucna pravděpodobně stále vyvíjet, ale problémem bude jednoznačně devastace a neustále se zhoršující kvalita životního prostředí a porušování lidských práv a politických svobod, čímž je Čína nechvalně proslulá.

35

<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:20634060~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469382,00.html> (16. 2. 2015)

3. Gender

Ve své práci se dále zaměřím na gender, který představuje analytickou kategorii ve výzkumu společenských nerovností mezi muži a ženami. V případě Číny je na ženy pohlíženo jako na slabší a méně vzdělané, které nemohou zastat práci jako muži a jsou také hůře finančně ohodnoceny než muži. Tyto předsudky nejsou patrné pouze v případě Číny, ale i v dalších rozvojových státech.

Gender je v poslední době velmi diskutovaným tématem, ale ne vždy je interpretován správně. Gender je překládán jako sociální pohlaví či sociální rod a zaměřuje se na kulturní rozdíly mezi muži a ženami. Rozdíly v chování mezi muži a ženami vytváří společnost a kultura, které na ně působí zcela rozdílně. Valdrová uvádí, že pohlaví jedince je formováno pomocí vlivů zvenčí a za kulturně specifický nástroj formování pohlaví uvádí barvy – už novorozenci jsou oblékáni podle pohlaví. (Valdrová 2006: 6).

Ženám a mužům jsou přisuzovány určité vlastnosti, které ale nemusí nutně platit pro každého jednotlivce, i přesto ale společnost tyto předpoklady často považuje za správné. Valdrová uvádí, že muži se snaží vyhýbat věcem, kvůli kterým by mohli být nařčeni ze zženštilosti, např. hraní si s panenkami, kdežto u žen je tomu jinak. Pokud žena řekne, že hraje fotbal nebo že si jako dítě hrála s autíčkama, může dosáhnout jistého uznání, protože mužské pohlaví bývá nadřazené pohlaví ženskému a ve společnosti je považováno za hodnotnější. Obě pohlaví se své role učí díky svému okolí, tedy od rodičů, různých institucí, či ve škole.³⁶ Tyto genderové role jsou chápány jako předpisy platné pro chování žen a mužů, které sice nejsou psané, ale jsou ve společnosti již zakořeněné. Obě pohlaví mají tedy svou roli již určenou (Valdrová 2006: 7).³⁷

---

³⁶ Proces, při kterém se jedinec učí genderovým rolím, je nazýván jako genderová socializace. Už v raném věku jsou dětem vštěpovány jisté zvyklosti typické pro jednotlivá pohlaví.

³⁷ Valdrová přirovnává genderovou roli k roli divadelní, přičemž obě pohlaví si jsou vědoma, co je součástí jejich role. Pokud dojde k jisté odchylce v chování, může se stát, že společnost bude toto chování považovat za neakceptovatelné (Valdrová 2006: 10).

S genderem se pojí dělba práce, přičemž dochází k rozlišení, která práce je více vhodná pro ženy a která pro muže. V tomto případě může docházet k diskriminaci, ať už z důvodu „nevhodného“ pohlaví pro danou práci či k diskriminaci z hlediska pohlaví např. ve finanční oblasti apod.³⁸ Ve finanční oblasti se objevují předsudky o nutnosti vyplatit muže lépe než ženu, protože je živitelem, zatímco u žen se můžeme setkat s předsudky týkajícími se odborné nekompetence žen (Valdrová 2006: 73).

V rámci genderu se často hovoří o generových stereotypech, přičemž se jedná o popis typicky ženských a mužských vlastností, který může být často diskriminační. Tyto stereotypy stanovují, jak má žena či muž vypadat, jak se má chovat apod. Zároveň předpokládají, že jednotlivec nevykazuje žádnou z charakteristik opačného pohlaví, což nemusí být nutně pravda. V současnosti už dochází k jistému odbourávání stereotypů, ale stále se můžeme setkat s těmi, kteří určité chování mohou pro jednotlivé pohlaví považovat za deviantní (Valdrová 2006: 70).

3.1 Gender a globalizace

Globální procesy mění genderové systémy a role a zároveň upevňují genderové nerovnosti (Pyle a Ward in Kolářová 2007: 3). Kolářová upozorňuje na vznik globálního a lokálního modelu, přičemž globální model se pojí s maskulinitou a jsou pro něj charakteristické mobilita, proměnlivost, modernita apod. Zatímco v případě lokálního modelu je tomu naopak – pojí se s feminitou, místem, domovem (Kolářová 2007: 3).

Podle Freeman globalizační procesy narušují rozdíly mezi ženami a muži tím, že ženy jsou stále častěji zastoupeny v oblastech, které jsou spíše typické pro muže, jako je např. výrobní oblast a migrace (Freeman in Kolářová 2007: 3). Kolářová uvádí, že globalizační procesy jsou často založeny na využívání genderových stereotypů, z hlediska kterých mohou být ženy za svou práci ohodnoceny méně než muži. Gender a globalizace se tedy navzájem ovlivňují (Kolářová 2007: 3).

---

³⁸ V České republice ženy pobírají pouze kolem 2/3 platu mužů za stejnou práci (Valdrová 2006: 73).

Globalizace je často kritizována ze strany feministek kvůli nerovnostem, které globalizace způsobuje. Jako příklad Kolářová uvádí, že ženy vlastní asi 1 – 2% světového majetku a jejich zastoupení v rozhodovacích pozicích je nižší ve srovnání s muži. Dále ženy představují pouhých 4 % hlav států. V případě chudoby tvoří ženy 70 % ze všech chudých na světě a také 70 % negramotných obyvatel světa. I v případě uprchlíků tvoří většinu ženy – zhruba 80% (Kolářová 2007: 4). K feminizaci migrace dochází právě v důsledku globalizačních procesů. Ženy často migrují z chudých zemí za lepší práci do vyspělejších zemí s nadějí, že najdou lépe placenou a důstojnější práci. Ženy v rozvojových zemích zastávají práce, které jsou špatně placené. Podle feministek z globalizace nejvíce těží muži, kteří ovládají svět.³⁹ Muži zastupují vysoké politiky a finanční svět, což se pojí s levnou produkcí, která je zastoupena především ženami a bez levné ženské práce by globální ekonomika nemohla fungovat (Kolářová 2007: 6).

3.2 Ženská práce a globalizace

Globalizace otevřela cestu volnému obchodu po celém světě. Dochází k feminizaci pracovního trhu, což je způsobeno vstupem žen na trh práce⁴⁰, zatímco svět obchodu spíše zastupují muži. Ženy jsou stále více zaměstnávány ve výrobě, za což dostávají nízké finanční ohodnocení. Ženská zaměstnanost se zvýšila od r. 1950 do r. 2000 o 35 % a nejvíce v oblasti výroby na export (Rai in Kolářová 2007: 8). Zároveň vzrostla poptávka po levné pracovní síle, kterou zastupují právě ženy. Ve výrobních zónách jsou zaměstnávány především ženy, protože jsou ochotny tyto nízké mzdy akceptovat.

Poté, co se otevřely trhy v rozvojových zemích, došlo k budování továren a přesunu výroby zboží do jihovýchodní Asie a Latinské Ameriky. Díky výrobě na export došlo k rozvoji ekonomik rozvojových zemí. Ve

---

³⁹ Muži, kteří kontrolují světové vládnoucí instituce, např. obchodní manažeři ovlivňující globální trhy a političtí vůdci, kteří s manažery přichází do styku (Connell in Kolářová 2007: 6).

⁴⁰ Ženy jsou do globalizace začleněny spíše skrze jejich přístup na pracovní trh než skrze práci ve finanční oblasti a obchodu, protože vlastní zhruba jenom 1 – 2% světového majetku (Rai in Kolářová 2007: 8).

výrobnách jsou nejčastěji zaměstnávány ženy, na které je pohlíženo jako na levnou pracovní sílu, která je poslušná a trpělivá, protože ve většině případů ženy nemají mnoho pracovních možností a této skutečnosti si jsou nadnárodní korporace velice dobře vědomy a z levné pracovní síly profitují. Pro práci v korporacích jsou typické velmi nízké mzdy, které se někdy pohybují pod hranicí minimální mzdy dané státem. Spousta pracovníků v textilním průmyslu si oblečení, které ve fabrice ušily, nebudou moci nikdy dovolit z finančních důvodů. V exportních zónách většinou pracují mladé ženy, protože je vlastníci továren považují za výhodnější oproti ženám starším. Mladé pracovnice (16 – 20 let) jsou svobodné, tudíž nemají žádné závazky, disponují časovou flexibilitou, protože se nemusí starat o rodinu a jsou poslušné. Kolářová uvádí, že těmto mladým ženám je vypláceno pouhých 58 % mužské mzdy (Kolářová 2007: 8). Ve srovnání s ženami žijícími v zemích severu, pracují dělnice v rozvojových zemích o 50 % více hodin a dostávají pouze 10 – 12 % jejich platu (Momsen in Kolářová 2007: 8). Velkým problémem jsou nebezpečné pracovní podmínky. Na pracovištích dochází velmi často k úrazům, které jsou mnohdy i smrtelné.⁴¹ Pracovnice se dostávají do kontaktu s toxickými látkami, při jejichž manipulaci ve většině případů nemají k dispozici ochranné pomůcky. Celkově ženy pracují pod velkým psychickým nátlakem. Jsou si vědomy skutečnosti, že pokud nebudou plnit podmínky, budou z práce propuštěny.

Globalizace s sebou přinesla spoustu výhod – zvýšila se zaměstnanost žen, díky které jsou ekonomicky nezávislé, jenže globalizace je spojována i s negativními dopady, kterými jsou výhody vyrovnávány. Sice se zvýšil počet pracovních míst pro ženy, ale pracovní podmínky na pracovištích, především tedy v rozvojových zemích, se zhoršily. Pracovnice bývají často sexuálně zneužívány. Problémem v zemích globálního Jihu je úzké spektrum pracovních nabídek, proto práce v továrně je často jejich jedinou možností, což je také jeden z důvodů migrace žen do vyspělejších zemí za lepší práci (Kolářová 2007: 12).

---

⁴¹ Např. v Bangladéši v r. 2013 zemřelo kvůli špatným pracovním podmínkám v textilních dílnách přes 1200 dělnic (<http://www.nazemi.cz/nebezpecne-pracovni-podminky>).

Nadnárodní korporace přesouvají výrobu do rozvojových zemí kvůli levné pracovní síle. Další možností korporací je nákup od subdodavatelů, kteří působí na území rozvojové země. Korporace poté nemusí vlastnit továrnu přímo v dané zemi a místo toho zboží odkoupí od místních firem, pro které pracují ženy buď v menších dílnách či doma. Problémem se stává práce v neformálním sektoru, která je většinou placena hůře, než práce v továrnách a také přístup k pracovním je daleko horší – chybí pracovní smlouvy a pojištění, tudíž pracovnice se nemohou dožadovat svých práv. Hygienické podmínky jsou velmi špatné – v některých továrnách mohou pracovnice na toaletu až po 8 hodinách nepřetržité práce. Pracovnice často omdlévají, protože nemají přístup k pitné vodě. Tyto praktiky nejsou užívány pouze v rozvojových zemích. Dá se s nimi setkat i v západních civilizacích, např. v USA⁴², kde jsou ale podmínky v textilních výrobnách někdy daleko horší než v rozvojových oblastech. V továrnách jsou zaměstnávány imigrantky, které jsou v zemi ilegálně, tudíž se nemohou dožadovat svých práv a musí se tak podřizovat podmínkám, které jim jsou diktovány (Kolářová 2007: 9).

3.2.1 Sweatshopy

S problematikou práce žen v rozvojových zemích je důležité zmínit tzv. sweatshopy. Jedná se o menší továrny, ve kterých se vyrábí různé zboží, od textilu až po elektroniku. Jsou řízeny subdodavateli, kterým firmy zadávají zakázky na výrobu zboží. Za jakých podmínek bylo zboží vyrobeno, o to už se firmy nezajímají. Ve sweatshopech bývají horší podmínky než v běžných továrnách. Nejsou dodržována lidská práva, jsou porušovány zákonné, etické i morální normy. Sweatshopy jsou z 85 – 90 % tvořeny ženami, které jsou zaměstnavateli nuceny užívat antikoncepci, aby se zabránilo podpoře žen na mateřské dovolené (SACOM 2015: 2). Pracovnice bývají špatně finančně ohodnoceny a pracovní doba se pohybuje mezi 10-14 hodinami denně. Časté jsou i nucené 22hodinové směny. Bezpečnost a zdraví zaměstnankyň jsou silně ohroženy, protože podmínky

---

⁴² V USA se nachází až 22 tisíc sweatshopů (textilních dílen) a konkrétně ve městě New York se jich vyskytuje okolo 7 tisíc (Louie in Kolářová 2007: 10).

pracovišť jsou nevyhovující, např. chybí nouzové východy, což může mít fatální následky při vypuknutí požáru. Mezi červnem 2004 a 2006 zemřelo v Bangladéši asi 200 dělnic a dělníků a mnoho dalších bylo zraněno při požárech oděvních továren. Většina z nich byla ušlapána, když v továrně zavládla panika a všichni se snažili dostat k jedinému východu. Kvůli těmto extrémním podmínkám jsou dělnice většinou po 7 letech propuštěny, protože kvůli zdravotnímu stavu nemohou práci nadále vykonávat. Využívána je i dětská práce (Sweatshop Info 2009).⁴³

Ve sweatshopech bývají pracovnice ubytovány, slouží jim jako „domov“, ze kterého ale není téměř úniku. Důležité je zmínit tzv. „three in one sweat shop“, ve kterých ženy pracují, bydlí a zároveň jsou tu umístěny sklady výrobků. Dveře pracovních dílen se přes noc zamykají, aby nedošlo ke krádeži zboží a ženy se nemohly setkávat se členy svých rodin. V továrnách pracují i těhotné ženy, od kterých je vyžadována nebezpečná práce, ale často jsou donuceny dát výpověď, aby jim zaměstnavatel nemusel platit mateřskou dovolenou a další výhody, které stanovuje zákon. Např. v roce 2004 byly všechny těhotné ženy v jedné továrně ve Svazijsku donuceny podepsat výpověď, aby továrna nemusela platit mateřskou dovolenou. V Číně byly z továrny na obuv vyhozeny pracovnice ze stejného důvodu. Číňanky popsaly, jak byly během těhotenství týrány nejen slovně, ale také byly nuceny splňovat vyšší výrobní kvóty, pracovat déle a vykonávat těžší práci ve stoje místo vsedě, nebo byly přesunuty do částí s vysokými teplotami. Filipínské odborové svazy ohlásily, že ve výrobní exportní zóně Cavite byly těhotné ženy nuceny pracovat přesčasy i v noci (Sweatshop Info 2009).⁴⁴

Nástroje na dodržování lidských práv v továrnách existují, ale principy, na kterých ochrana pracovníků stojí, nejsou vždy dodržovány. V dubnu 2011 byly schváleny tzv. UN Guiding Principles on Business and Human Rights⁴⁵. Tento koncept je postaven na třech pilířích.

---

⁴³ <https://sweatshopinfo.wordpress.com/2009/05/21/pracovni-podminky-v-globalnim-odevnim-prumyslu/> (18. 2. 2015)

⁴⁴ <https://sweatshopinfo.wordpress.com/2009/05/21/pracovni-podminky-v-globalnim-odevnim-prumyslu/> (18. 2. 2015)

⁴⁵ Principy OSN k byznysu a lidským právům

V prvním pilíři je stanoveno, že státy jsou zavázány k respektování, ochraně a prosazování lidských práv, což mají státy zajistit pomocí své legislativy. Do druhého pilíře se řadí respektování lidských práv ze strany obchodu. Ve třetím pilíři je zahrnuta náprava porušování lidských práv, na čemž by se měl podílet jak stát, tak i firmy. Tyto principy ale bohužel nejsou u většiny oděvních společností dodržovány a některé vlády jednotlivých států se zdráhají zavést principy do svých legislativ, což situaci zajisté nepomáhá a lidská práva jsou v továrnách nadále potírána (United Nations 2011).⁴⁶

3.2.2 Human Rights Watch

Významnou mezinárodní organizací zabývající se lidskými právy a jejich prosazováním je Human Rights Watch se sídlem v New Yorku.⁴⁷ HRW podává zprávy o porušování lidských práv. Zaměřuje se na získávání faktů ohledně situací v jednotlivých zemích a každý rok vydává více jak sto zpráv, ve kterých podává informace ohledně dodržování lidských práv až v 90 zemích světa. Organizace je v kontaktu s vládami, s OSN, s regionálními organizacemi jako jsou Evropská unie či Africká unie, s korporacemi a s finančními institucemi apod. Schůzemi s jednotlivými institucemi usiluje o změny v politice, vyvíjí tlak na vlády, aby se danou situaci pokusily vyřešit a začaly lidská práva dodržovat. (Human Rights Watch 2015).⁴⁸

V březnu 2015 HRW zveřejnila rozsáhlou zprávu s názvem *Work Faster or Get Out*, která se zaměřuje na zneužívání práv zaměstnanců továren v Kambodži, kterou uvádím jako jeden z příkladů rozvojové země se stejnými podmínkami v továrnách jako má Čína. V průzkumu bylo

---

⁴⁶ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf (18. 2. 2015)

⁴⁷ HRW vznikla v r. 1978 pod názvem Helsinki Watch za účelem monitoringu Sovětského svazu, zda dodržuje dohody přijaté na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě konané v Helsinkách v r. 1975. Díky upozorňování na porušování lidských práv v rámci Sovětského svazu a východní Evropy přispěla tato organizace k demokratické přeměně na sklonku 80. let. V organizaci se během 80. let postupně formovaly jednotlivé výbory (America Watch, Africa Watch, Asia Watch, Middle East Watch), které byly v r. 1988 sjednoceny a organizace se přejmenovala na Human Rights Watch (<http://www.hrw.org/node/75134>).

⁴⁸ <http://www.hrw.org/> (18. 2. 2015)

dotázáno celkem 270 zaměstnanců ze 73 továren, dále se rozhovorů účastnili představitelé nevládních organizací, představitelé vlády etc. Respondenti popisovali podmínky na pracovištích a také (ne)jednání kambodžského inspektorátu práce, který nereaguje na kritickou situaci v mnoha továrnách, ve kterých jsou zaměstnanci šikanováni a provinilce není schopen potrestat (Na Zemi 2015).⁴⁹

Ve zprávě je možnost dočíst se o porušování práv zaměstnanců v továrnách zaměřených na vývoz a v subdodavatelských továrnách v Kambodži. Častým problémem jsou nucené přesčasy, proti kterým se pracovníci bouří, dále nedostatek přestávek, využívání dětské práce etc. Výjimkou není ani diskriminace žen na základě jejich těhotenství⁵⁰, sexuální obtěžování či odmítnutí peněžité pomoci v mateřství. Podle kambodžského Zákoníku práce mají mít zaměstnanci odpracováno 48 hodin za 6 pracovních dní, přičemž povolený přesčas činí maximálně 12 hodin týdně, tudíž 2 hodiny každý den. Zaměstnanci uvedli, že se standardními přesčasy souhlasí, protože díky nim si mohou přivydělat peníze, jenže přesčasy ve většině případů přesahují 12hodinový týdenní limit. Zaměstnanci zároveň uvedli, že v případě nesouhlasu jim bylo pohroženo propuštěním ze zaměstnání (Human Rights Watch 2015: 7).⁵¹

Po vydání zprávy *Work Faster or Get Out* kambodžské Ministerstvo práce zpochybnilo profesionalitu HRW a uvedlo, že jeho kontrola průmyslu je transparentní. Obsah zprávy HRW je podle ministerstva nepřijatelný, protože porušuje profesionalitu ministerstva a celou zprávu popírá (The Phnom Penh Post 2015).⁵²

Společnosti oděvních značek se zaslíbily k dodržování lidských práv, ke zlepšení podmínek na pracovištích, k lepšímu mzdovému ohodnocení

---

⁴⁹ <http://www.nazemi.cz/jak-chodi-v-kambodzskych-odevnich-tovarnach> (18. 2. 2015)

⁵⁰ Ly Sim byla v r. 2012 povýšena na vedoucí týmu v textilní továrně v Kambodži. O několik měsíců později otěhotněla. Když byl později její stav viditelný, byla ze své funkce sesazena a její plat byl snížen. Spolu se svými kolegy Lyn protestovala proti tomuto rozhodnutí. Výsledkem bylo propuštění jak Lyn, tak i jejích kolegů, kteří se do akce zapojili (Work Faster or Get Out 2015: 3; http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cambodia0315_ForUpload.pdf).

⁵¹ http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cambodia0315_ForUpload.pdf (21. 2. 2015)

⁵² <http://www.phnompenhpost.com/ministry-refutes-hrw-report> (21. 2. 2015)

apod., ale ve většině případů situace zůstává stejná. Některé korporace se odvolávají na ekonomické aspekty a na celkovou finanční nákladnost. Přitom kdyby společnosti skutečně měly zájem na zlepšení situace, výsledky by byly hned lepší. Oděvnímu trhu se totiž daří velmi dobře. Organizace Na Zemi uvádí, že v r. 2014 se oblečení prodalo zhruba za 1,8 bilionu dolarů a zisky známých značek se neustále zvyšují, s čímž souvisí otevírání nových obchodů, tudíž finance na zajištění lepších podmínek v továrnách by neměly být problém (Na Zemi 2015).⁵³

---

⁵³ <http://www.nazemi.cz/jak-chodi-v-kambodzkych-odevnich-tovarnach> (10. 3. 2015)

4. Případová studie Číny

4.1 Postavení čínských žen ve společnosti

Pro pochopení současného postavení čínských žen ve společnosti je zásadní čínská historie. V průběhu celého Čínského císařství (221 př. n. l. – 1912) až do počátku 20. století byly vztahy mezi členy rodiny formovány konfucianismem. Ženy měly podřízené postavení vůči mužům a celkově všichni členové rodiny byli podřízeni nejstaršímu muži. Ke sňatkům často docházelo bez předchozího souhlasu či vědomí nevěsty nebo ženicha. Rodiny nevěst dávaly svým dcerám věno, díky kterému mohly zajistit chod domácnosti, pokud tak neučinili ženichovi rodiče. Postavení ženy bylo určeno již při narození. Upřednostňováni byli chlapci před dívkami, a to nejen díky jejich fyzické a ekonomické schopnosti přispět rodině, ale především kvůli tomu, že synové jsou nositeli příjmení. Na dcery se pohlíželo jako na „malé štěstí“, protože se mohly vdát do jiné rodiny. Aby žena byla více pro muže přitažlivá, musela si projít bandáží nohou, díky které se mohla lépe vdát.⁵⁴ Cílem bolestného svazování nohou bylo zastavit růst chodidel. Kvůli tomuto bolestnému zákroku ženy poté byly schopné chodit pouze s velkými obtížemi, což mužům zajistilo připoutání jejich manželky k domácnosti, která kvůli zmrzačeným nohám nemohla opustit domov. V době hladomorů byly dcery krmeny až jako poslední a novorozené dívky bývaly po porodu zpravidla udušeny. Z těchto zmíněných tradic je diskriminace vůči ženám zcela patrná (Primary Source 2015).⁵⁵

Ve 2. polovině 20. století během Kulturní revoluce dochází k proměně čínské rodiny – změnil se vztah k rodičům a změnilo se postavení žen. Napadením čtyř přežitků⁵⁶ měla revoluce zničit tradiční rodinné vazby a zajistit ženám lepší pozici ve společnosti. Manželský zákon z r. 1950 zakázal spoustu tvrdých praktik, které byly namířeny proti ženám,

---

⁵⁴ Svazování chodidel se praktikovalo již na velmi malých dívkách – ve věku 5 – 15 let byla dívkám ovazována chodidla pevnou látkou. Tento zákrok měl vést ke zformování tzv. lotosových nohou, které čínské muže velice přitahovaly. Tento zákrok musela žena podstoupit, pokud se chtěla dobře vdát. Po zdeformování chodidel mohla žena pouze našlapovat na špičky nohou. Tato tradice má původ pravděpodobně v 9. století a konec až ve 21. století. V r. 1949 byl komunisty vydán zákaz podvazování nohou, ale neznamenal konec zvyku. Tradice přetrvala až do 21. století – v r. 1998 byla uzavřena poslední továrna vyrábějící speciální boty určené pro „lotosové nohy“.

⁵⁵ <http://resources.primarysource.org/content.php?pid=78888&sid=584078> (20. 3. 2015)

⁵⁶ Staré myšlení, kultura, obyčej a návyky.

včetně předem domluvených sňatků, dětských nevěst apod. Ženám bylo přiznáno právo podat žádost o rozvod. Všechny tyto nové a velmi příznivé změny znázorňují vše, co chtěla Komunistická strana vidět v „nové“ Číně. Zatímco konfucianismus ženu ve společnosti znevýhodňoval - dívky se učily domácím pracím, kdežto chlapi se učili číst, psát a počítat., komunismus podporoval spolupráci žen a mužů, ženám přiznal spoustu práv a zlepšilo se jejich postavení ve společnosti. Často ženám byly kladeny protichůdné cíle – začaly pracovat, ale zároveň se od nich očekávalo, že budou mít více dětí pro podporu revoluce. Během revoluce ženy nosily univerzální oblečení, aby zakryly svoji „ženskost“. Pokud zažily sexuální zneužívání, byly za něj viněny ony. V důsledku populační exploze musely ženy nést odpovědnost za dodržování politiky jednoho dítěte, jejíž obětí se staly dívky, které po narození nebyly registrovány či byly v některých případech po narození usmrceny. V současnosti je politika jednoho dítěte uvolněná a více než jedno dítě si mohou pořídit páry, kde je aspoň jeden rodič jedináček (Abraham 2015, Primary Source).⁵⁷

V současnosti je postavení žen ve společnosti často diskutovaným tématem. Díky hospodářskému růstu roste i počet pracovních míst pro ženy, ale spíše se jedná o místa méně finančně placená v továrnách, zatímco ve vedoucích pozicích jsou zastoupeni spíše muži než ženy, které často čelí předsudkům na pracovišti a v oblasti vysokoškolského vzdělání. Podniky mají tendenci při výběru upřednostňovat muže před ženami, zatímco výchovu dětí mají na starosti spíše ženy. Centrální vláda tento nepoměr žen a mužů ve vedoucích pozicích uznala a od r. 2008 místní vlády aktivně podporují zaměstnávání více žen ve vedoucích pozicích (Fair Observer 2012).⁵⁸

Problém s nezaměstnaností se objevuje především na venkově, což je hlavní důvod, proč miliony čínských venkovanů opouští své domovy. Mnoho migrantů tvoří mladé ženy, které se vydávají do měst hledat práci s vidinou osamostatnění se. Tohle ale pochopitelně není případ všech mladých Číňanek. V případě jedináček se rodiče snaží jejich dcerám

---

⁵⁷ <http://resources.primarysource.org/content.php?pid=78888&sid=584078> (20. 3. 2015)

⁵⁸ http://www.fairobserver.com/region/central_south_asia/role-women-china/ (20. 3. 2015)

poskytnout všechny prostředky, aby získaly prvotřídní vzdělání. Ty se potom hlásí na nejlepší univerzity a uchází se o vysoce postavená místa (Abraham 2015, Primary Source).⁵⁹

V současnosti je rodina stále základní jednotkou čínské společnosti a od ženy se očekává, že bude manželkou a matkou, která se bude starat o výchovu dětí⁶⁰. Je jen otázkou, do jaké míry se v budoucnosti budou Číňanky držet těchto tradic (Abraham 2015, Primary Source).⁶¹

4.2 Cesta k rovnosti mezi muži a ženami

Emancipace žen a boj za rovnost mezi pohlavími představují v Číně dlouholeté politické problémy. Emancipace žen se datuje již od poloviny 19. století a v současnosti sílí. V r. 1950 se konala akce na podporu ženské práce mimo domácnost a v r. 1980 Čína jako jedna z prvních ratifikovala Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen⁶². V současnosti má Čína pevný soubor právních předpisů pro obranu práv a zájmů žen. Ústava z r. 1982 dává mužům a ženám stejná práva, tudíž ženy mají stejná práva jako muži ve všech sférách politického, ekonomického, kulturního a společenského života, včetně života rodinného. Tato rovnost mužů a žen v oblasti práv a boj proti diskriminaci jsou pravidelně potvrzovány především v po sobě jdoucích zákonech o manželství, a to podle Zákona o ochraně práv a zájmů žen z r. 1992 a podle Zákona o mateřské a dětské péči z r. 1994. Čínská vláda rychle pochopila, že legitimita země závisí také na dodržování důležitých mezinárodních zásad, především ustanovení, která se týkají práv žen, a také že je důležité podporovat rovnost mužů a žen za cílem zajištění harmonického a udržitelného vývoje v rámci procesu globalizace. V r. 1995 se v Pekingu konala 4. Světová konference o ženách, která představovala rozhodující krok v oblasti podpory postavení žen ve

---

⁵⁹ <http://resources.primarysource.org/content.php?pid=78888&sid=584078> (20. 3. 2015)

⁶⁰ Podle průzkumu veřejného mínění v Číně se 62 % mužů domnívá, že žena by měla být v domácnosti a starat se o děti. 55 % žen má na tuto problematiku stejný názor jako muži (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/blogy/203248-cinska-nadvlada-testosteronu-pokracuje/>).

⁶¹ <http://resources.primarysource.org/content.php?pid=78888&sid=584078> (20. 3. 2015)

⁶² Její součástí je 30 článků, které definují, co všechno je myšleno diskriminací žen. V Úmluvě jsou navrženy i postupy, jak diskriminaci v jednotlivých státech odstranit. (<http://www.czlobby.cz/cedaw/>)

světě, stejně tak jako Rozvojové cíle tisíciletí.⁶³ Od této konference byly zájmy a práva žen a rovnost mezi pohlavími trvale v politickém programu. Významným prvkem v rozvoji „harmonické společnosti“ po r. 2000 se stal politický cíl snížení sociální a ekonomické nerovnosti, díky němuž se zajistilo přísnější uplatňování zákonů, které je mají chránit a usnadnit jim přístup ke zdravotnictví, školství, zaměstnanosti apod. (Attané 2012: 6).

I přes veškerou podporu rovnosti mezi muži a ženami se v čínské společnosti nadále drží tradiční stereotypy v oblasti rolí a povinností obou pohlaví v rodině a ve společnosti. Čínská vláda uznala existenci hluboce zakořeněných nerovností, které se nadále objevují napříč regiony. Na některých místech jsou ignorována práva žen a je nutné vynaložit spoustu úsilí pro to, aby se rovnost mezi muži a ženami stala skutečně realitou (Attané 2012: 6).

4.3 Vzdělání a zaměstnanost čínských žen

Nerovnost mezi muži a ženami se dá pozorovat v mnoha oblastech – v přístupu ke vzdělání, v zaměstnání, ale také např. v oblastech dědictví, politické reprezentace, platů a v oblasti rozhodování v rámci rodiny. Vzdělání je faktor, který zlepšuje postavení žen ve společnosti – díky vzdělání mohou Číňanky získat slušně placenou práci, čímž se zvýší jejich ekonomická emancipace. V oblasti vzdělání byl učiněn velký pokrok. Rozšířilo se základní vzdělání mezi mladšími generacemi, čímž se snížil počet žen bez vzdělání (Attané 2012: 7).

Tabulka č. 1 demonstruje celkový počet studentů v jednotlivých úrovních vzdělání za rok 2013 a z toho celkový počet dívek. Čísla jsou v tomto případě relativně vyrovnaná.

---

⁶³ Millennium Development Goals (MDGs)

Počet studentů formální výuky za rok 2013			
Typ školy	Celkový počet studentů	Počet žen z celkového počtu	Počet žen v procentech
Základní škola	94 848 050	43 981 041	46,37
Střední škola	88 582 754	41 961 651	47,37
Vysoká škola	38 885 230	20 127 167	51,76

Zdroj: National Bureau of Statistics of China⁶⁴

Tabulka č. 2 uvedená níže demonstruje úroveň vzdělání čínských žen a její proměnu během dvaceti let. V období 2000 – 2010 se počet žen bez vzdělání snížil v městských oblastech přibližně o 17 %, což není tak velký rozdíl jako v případě venkova, kde se počet těchto žen rapidně snížil přibližně o 52 %. Počet žen se základním vzděláním se snížil, což můžeme přičíst zvyšujícímu se počtu žen se středním a vyšším vzděláním.

	1990		2000		2010	
	Město	Venkov	Město	Venkov	Město	Venkov
Úroveň vzdělání v procentech						
Ženy bez vzdělání	10,9	34,7	20,8	58,8	3,5	6,6
Ženy se základním vzděláním	19,8	36,1	20,8	58,8	10,3	29,4
Ženy s alespoň středním vzděláním	36,1	6,7	44,4	8,4	54,2	18,2

Zdroj: ACWF – 2010 in Attané 2012: 7

⁶⁴ <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2014/indexeh.htm> (10. 4. 2015)

Vzdělaných žen sice stále více přibývá, ale ne ve všech oblastech mají stejný přístup ke vzdělání jako muži. Např. ve městech na východě Číny mají jak chlapci, tak dívky relativně stejný přístup ke vzdělání, zatímco ve venkovských oblastech už tento přístup tak rovnostářský není a liší se napříč regiony.⁶⁵ Ve venkovských oblastech je ke vzdělání přístupováno jinak než na venkově – vzdělání nemusí být vždy prioritou pro dívky. V 80. letech proběhla reforma vzdělávacího systému a náklady na vzdělání se staly pro spoustu venkovských obyvatel neúnosnými. Ve vzdělání má většinou chlapec přednost před dívkou, ale tyto rozdíly se v současnosti zmenšují. K dřívějšímu zanechání školy dochází častěji v případě dívek, přičemž se většinou jedná o rozhodnutí jejich rodičů, nikoliv dívek samotných. Těchto případů, kdy se rodiče rozhodnou o odhlášení dítěte ze školy, je u chlapců méně než u dívek, což může pravděpodobně souviset s tím, že u chlapce je vzdělání důležitější než u dívky. Důvodem dřívějšího opuštění školy bývají často finanční potíže rodičů dětí, kteří si nemohou dovolit platit dětem vzdělání (Attané 2012: 7).

Velkými proměnami během dvaceti let si také prošla zaměstnanost žen. Zaměstnanost čínských žen se řadí k těm nevyšším na světě. V Číně jsou zaměstnány téměř tři ženy ze čtyř, což je opravdu vysoká úroveň zaměstnanosti, pokud Čínu srovnáme s dalšími velkými zeměmi v regionu. Např. v Indii je oficiálně zaměstnána pouze jedna žena ze tří, v Jižní Koreji a na Filipínách je zaměstnána méně než jedna žena ze dvou. Attané uvádí, že zaměstnanost Číňanek od r. 1990 k r. 2010 výrazně klesla, a to zejména ve městech. Pro ženy je problematictější sehnat práci, než v případě mužů, kterým se práce shání lépe.⁶⁶ Nejistota žen na trhu práce, především ve městech, může být výsledkem čím dál větší obtížnosti sehnat zaměstnání, ale také výsledkem nerovností mezi muži a ženami ve mzdovém ohodnocení. Tyto nerovnosti v oblasti mzdového ohodnocení a v oblasti pracovní doby jsou podmíněny především typy zaměstnání, které muži a ženy vykonávají. Většina žen pracuje v nekvalifikovaných a na špatně

---

⁶⁵ Ve středu a na západě Číny mohly ženy žijící ve venkovských oblastech chodit do školy v průměru 6,8 let, zatímco ženy ve venkovských oblastech obcí Pekingu se mohly ve školách učit přibližně o 2 roky déle (Attané 2012: 7).

⁶⁶ Spousta pracovních podmínek je vyhrazena pro muže a nezaměstnanost je u žen o 50 % vyšší než u mužů (Attané 2012: 8).

placených pracovních místech v oblasti výroby, zemědělství, dopravy, obchodu či služeb a také má pracovní den v průměru o 0,6 % hodin delší než muži (Attané 2012: 7 - 9). V některých případech nejsou ženy zaměstnávány na pracovní smlouvu a předpokládá se, že ženy budou pracovat kdykoliv a za jakýchkoliv podmínek. To, že má žena na starosti i jiné věci, už není důležité (Wichterich 1998: 35). Kdyby bylo podporováno vzdělání žen a odborná příprava, zlepšila by se i schopnost žen získat pracovní místa s vyššími platy (BSR 2013: 4).⁶⁷

Ekonomické reformy z konce 70. let měly na ženy negativní dopad v podobě ekonomické nejistoty ve větší míře než na muže. Dalším problémem je sexuální diskriminace v zaměstnání⁶⁸. Nejistota na trhu práce činí ženy zranitelnějšími z ekonomického hlediska – např. muži ve věku 45 – 59 let (87,1 %) mají stálé příjmy, zatímco u žen je toto procento daleko nižší, a to přibližně 65 %. Za pozitivní můžeme považovat skutečnost, že od 50. let ženy získaly větší ekonomickou nezávislost a většinou se mohou samy rozhodnout o své budoucnosti. Díky možnosti studovat vysoké školy mají šanci získat lépe placenou práci. (Attané 2012: 8).

Přestože komunisté podporovali práci žen mimo domov, sociální předsudky nevytizely a na ženy bylo pohlíženo jako na méně zdatné ve srovnání s muži. Podle tradičních představ je muž silný, zatímco žena je slabá a muži jsou schopnější než ženy, což v r. 2000 potvrdilo 33,3 % žen a 34 % mužů. Attané uvádí, že podle nezávislého průzkumu uskutečněného v r. 2009 byl potvrzen výskyt tohoto způsobu myšlení a odhalil, že třetina dotázaných jak žen, tak i mužů se domnívá, že ženy mají menší kariérní vyhlídky kvůli tomu, že mají omezené osobní schopnosti na rozdíl od mužů, nedostatečnou fyzickou výdrž a jsou méně oddané své práci a nejsou dostatečně ambiciózní na rozdíl od mužů. Průzkum také odhalil, že většina dotázaných žen (77,6 %) se domnívá, že pracovní příležitosti pro muže a ženy jsou nerovné. Tento názor sdílí i muži, i když v menším počtu než

---

⁶⁷ http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (16. 4. 2015)

⁶⁸ 10 % žen prohlásilo, že se staly obětí diskriminace na pracovišti, zatímco u mužů se jednalo o 4,5 %, kteří se cítili být diskriminováni. Např. častou příčinou propuštění žen ze zaměstnání bývá těhotenství. Dalším příkladem diskriminace je nižší platové ohodnocení žen oproti mužům za stejnou práci (Attané 2012: 8).

ženy (66,4 %), (Attané 2012: 9). Kvůli nedostatku rovných příležitostí v oblasti vzdělávání a upřednostňování mužů v zaměstnání jsou ženy často nuceny přijmout hůře placené pracovní místo. V některých případech dávají firmy přednost především mužům, zatímco ženy většinou vykonávají málo placené práce v továrnách.⁶⁹ Čiňanky jsou často zaměstnávány pouze dočasně, což má za následek jejich špatné vyškolení v oblasti práce, kterou vykonávají, což je také jeden z důvodů, proč většina pracujících žen v Číně vykonává práci za velmi nízké mzdy, a potýkají se s nejistotou v zaměstnání. Problémem v Číně jsou soukromé podniky, které nabízí až 95 % z celkového počtu pracovních příležitostí. Tyto podniky, na rozdíl od státních, neposkytují plné využití výhod pro ženy, které jsou povinny podle zákona poskytnout – to se týká vyplácení důchodů, mezd a dodržováním stanovené pracovní doby. V soukromých podnicích není pevně stanovená pracovní doba – ženy musí pracovat tak, jak je zrovna potřeba, což může záviset např. na výši poptávky po konkrétním zboží, které vyrábí (China Labour Bulletin 2004).⁷⁰

Další průzkum ukázal, že ženy se ztotožňují s myšlenkou, že dobré manželství je lepší než kariéra. Attané uvádí, že tento názor sdílela téměř polovina žen v r. 2010 (48 %), za což podle ní může hluboce zakořeněná myšlenka mužské nadvlády. Navíc je patrné, že trend západní společnosti, ve které je práce žen mimo domov na stejné úrovni jako práce mužská a je hodnotnější než domácí práce, v případě Číny tento trend pozorovat nelze (Attané 2012: 9). Čínské ženy jsou obecně méně vzdělané než muži a ženy migrující z venkovských oblastí do měst jsou zpravidla méně vzdělané než ženy žijící ve městech, což se logicky promítá do nižších mezd a pracovních pozic (BSR 2013: 4).⁷¹

---

⁶⁹Některá zaměstnání bývají považována vyloženě za „ženská“. Jedná se např. o nekvalifikované práce ve zpracovatelském průmyslu, v oblasti služeb (servírka apod.), výuka na základní škole etc.

⁷⁰<http://www.clb.org.hk/en/content/working-women-china-%C2%96-second-class-workers-note-1> (16. 4. 2015)

⁷¹http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (16. 4. 2015)

4.4 Čínské dagongmei

Poté, co se Čína otevřela světu, stala se silně industrializovanou zemí, do které se přesouvá velká část výroby kvůli nižším cenám. S industrializací se rozvinula nová pracovní třída, kterou jsou tzv. dagongmei. Jedná se o velmi mladé ženy, imigrantky z venkovských oblastí, které migrují do velkých měst za prací v továrnách. Jelikož tamější zákony uvádí, že Číňané, kteří se narodili na venkově, nemohou svoje rodná místa opustit natrvalo,⁷² jsou dagongmei pouze přechodnou pracovní silou.⁷³ Za touto fyzicky vyčerpávající prací se stěhují z venkova dobrovolně, protože touží po opuštění domova, a to i přesto, že si jsou ve většině případů vědomy náročných pracovních podmínek v továrnách. Nejsou k tomu nuceny, jedná se o jejich vlastní rozhodnutí. Snaží se tím zpochybnit patriarchální rodinu, ve které se žena má starat spíše o domácnost, zatímco muž má být ten, který pracuje. Svým odchodem z domova se snaží změnit svůj život (Ngai 2005: 64 – 65).

Čínská patriarchální rodina stále omezuje ženy z venkovských oblastí, a to zejména v oblasti výuky, kdy je dávana přednost chlapcům, dále v oblasti rozdělení domácích prací apod. Velmi mladé pracovnice ještě mohou rozhodovat o své práci či sňatku, kdežto u žen, které mají nad 25 let, už záleží na rozhodnutí rodiny, zda dceři povolí pracovat ve městě, protože v tomto věku by žena měla začít zakládat rodinu (Ngai 2005: 4 – 6). Priority a výzvy v životě Číňanek se liší podle věku. Mladé ženy ve věku 16 až 22 let jsou motivovány učit se novým věcem a ucházet se o zaměstnání. Ve 22 až 28 letech se ženy vdávají nebo naopak rozvíjí svoje profese a pracují na svém osobním rozvoji. 28. až 35. rok života je charakteristický rozvojem rodinných vztahů. Ženy se věnují výchově dětí a snaží se o vyvážení osobního a pracovního života. Ve více jak 35 letech jsou ženy motivovány

---

⁷² Jedná se o tzv. hukou systém, jenž slouží k registraci obyvatel a ke kontrole jejich migrací mezi městskými oblastmi a venkovem. Byl zaveden v r. 1958. Od r. 2001, kdy se Čína stala členem Světové obchodní organizace, se hukou systém začal pomalu uvolňovat a byla usnadněna migrace pracovních sil. Od 90. let si Číňané mohou zakoupit městské občanství, které je ale pouze dočasné a díky němuž mohou pracovat ve městech legálně. Trvalé přestěhování dosud není umožněno. (http://keats.kcl.ac.uk/pluginfile.php/1019277/mod_resource/content/1/Chan%20and%20Buckingham%20Is%20China%20abolishing%20the%20hukou%20system.pdf)

⁷³ Dagongmei pracují v továrnách v průměru 4 – 5 let, poté se vrací zpět domů.

především k udržení své práce. Tato věková skupina je charakteristická nedostatkem motivace k učení se novým věcem a získat novou práci je v tomto věku relativně obtížné (BSR 2013: 6).⁷⁴

Dagong představuje proces, ve kterém se jednotlivci mění v pracující subjekty. Pojmy dagongmei (pracující mladé ženy) a dagongzai (pracující mladí muži) se užívají v Číně od 80. let a kontrastují s pojmem gongren (proletariát), který byl využíván za období Mao Ce-tunga. Gongren se užíval pro označení vysoce privilegovaného třídního statutu v rámci čínské společnosti. Tato třída byla vytvořena socialistickou Čínou, aby osvobodila pracující lid z odcizení. Ve skutečnosti tato skupina působila v čínské společnosti jako „socialistický šéf“, který poskytoval mzdy, zdravotní péči, bydlení, trvalé zaměstnání a vzdělání pro mladší generaci (Walder in Ngai 2005: 12). Maoismus odkazoval na Marxovu třídní analýzu, která byla aplikována na čínskou společnost vyzdvihováním třídního boje. Podle Maových slov bylo důvodem pro analýzu tříd v čínské společnosti identifikace nepřátel a přátel komunistické revoluce. Mao nakonec prohlásil industriální proletariát za vedoucí složku čínské společnosti (Ngai 2005: 29).

Po gongren přichází dagong a odvrací se od „socialistického šéfa“ – místo něj přichází noví šéfové z globálních kapitalistických společností. Dagong odkazuje na příležitostnou pracovní sílu, která může být na přání propuštěna a může být nahrazena kýmkoliv, kdo za svoji práci nabídne nižší cenu. Dagong tedy představuje posun směrem ke kapitalistickým pracovním vztahům a dagongmei a dagongzai je nové uspořádání, které je spojeno s vykořisťováním pracovní třídy (Ngai 2005: 12 – 13). Dagongmei, jakožto ženy, jsou často zaměstnavateli dotazovány ohledně jejich plánů do budoucnosti, jaké mají rodinné plány. Někdy je po nich požadováno, aby souhlasily s podmínkami pracovní smlouvy, které jsou ale nelegální – jedná se o podstoupení testu těhotenství nebo o dodržování přísných podmínek týkajících se plánování manželství či těhotenství. Dále mladé Číňanky čelí

---

⁷⁴ http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (22. 4. 2015)

na pracovištích sexuálnímu zneužívání, jenže o tomto incidentu se spousta z nich bojí mluvit (China Labour Bulletin 2013).⁷⁵

4.4.1 Příběh pracovnice Dong

Pun Ngai ve své knize *Made in China* popisuje příběhy několika mladých Číňanek, venkovských imigrantek, které se vydaly do měst hledat práci v továrnách. Jednou z nich je Dong, mladá žena z venkova, která ve 23 letech opustila domov a přestěhovala se do Šen-čenu v jižní Číně, do jednoho z nejrychleji rostoucích měst na světě, kde se stala dagongmei. Rodina Dong byla relativně chudá. Když začali chodit do školy i další její dva sourozenci, rodiče Dong se ocitli ve finanční krizi kvůli finančním nákladům spojených se školou. Dong, jakožto nejstarší dítě, byla první, která převzala zodpovědnost za svoji rodinu. Když jí bylo 16 let, její otec ji požádal o zanechání střední školy, kterou tehdy studovala, protože jej bratr nastoupil na střední školu a rodiče neměli peníze na vzdělání pro obě děti. Dong tedy přestala chodit do školy, věnovala se domácím pracím a pomáhala se zemědělstvím. Rodiče Dong se podíleli na všech zemědělských pracích, přičemž matka se dále starala o vedení domácnosti, zatímco otec měl na starosti hospodaření domácnosti a prováděl veškeré transakce (Ngai 2005: 65 – 66).

Rodiče Dong se nejvíce zaměřili na jejího mladšího bratra, jakožto na jediného syna v rodině. Přáli si, aby se dostal na vysokou školu a našel si slušnou práci ve městě, jenže na školu potřebovali rodiče peníze. Dong měla na věc stejný názor jako rodiče, proto se rozhodla pro opuštění domova. Věděla, jaké jsou pracovní podmínky v továrnách. V Šen-čenu pracovali její přátelé, od kterých byla informována. Chtěla si zkusit jaké to je žít ve velkém městě. Práce v Šen-čenu pro Dong nebyla pouze ekonomickou nutností, ale také šancí, že pozná a naučí se něco nového. Z Šen-čenu se Dong vracela téměř každý rok a pokaždé přivezla okolo 2000 jüanů otci, což bylo více, než kolik činí celkový roční příjem rodiny Dong (Ngai 2005: 66 – 67).

---

⁷⁵ <http://www.clb.org.hk/en/content/young-women-workers-china-seeking-better-life> (24. 4. 2015)

Dong byla šťastná, že může svým rodičům pomoci, ale práce ji postupně velmi vyčerpávala. Tíživá pro ni byla také skutečnost, že ve městě nebude moct zůstat natrvalo kvůli systému hukou. Na Nový rok se vrátila domů za rodinou, kde zůstala po dobu dvou měsíců a odpočívala, jenže po dvou měsících se chtěla opět vrátit do Šen-čenu za práci. Jenže v té době měla Dong přítele, se kterým se měla další rok brát. Uvědomovala si, že jakožto vdaná žena by měla omezené možnosti a pracovat ve městě by už pravděpodobně nemohla. I přesto, jak náročná práce v továrnách je, Dong se rozhodla užít si ještě svoji svobodu mimo venkov a našetřit si peníze do budoucnosti (Ngai 2005: 67).

Na případu Dong je patrné, že sdílela stejné názory jako její rodiče, kteří dali přednost raději synovi. Dong byla ochotná zanechat střední školu a dala raději přednost bratrovi, protože je to muž, který bude mít v budoucnu více příležitostí než Dong, jakožto žena. Za práci šla také s tou myšlenkou, že si našetří peníze, které poskytne nejen rodičům, ale i sobě, až se jednou vdá. Právě tohle myšlení je charakteristické pro čínskou společnost, ve které má muž vyšší „hodnotu“ než žena, lépe se uplatní na trhu práce, získá lepší zaměstnání, za které bude placen více než žena.

V současnosti Číňanky uznávají, že mají více svobody v oblasti vybírání budoucích manželů, jenže mají stále obavy ze života, který je čeká po svatbě. Od žen žijících na vesnicích se očekává, že se usadí ve vesnici jejich manžela. Zjevný odpor k patriarchální čínské rodině může být někdy viděn na pracovištích, kde pracují svobodné ženy, které se např. odmítly vrátit domů kvůli svatbě, kterou jim domluvily jejich rodiny, či vdané ženy, které utekly kvůli zemědělské práci, kterou doma na venkově musely vykonávat (Ngai 2005: 68).

4.5 Zaměstnání čínských žen a stávky v zaměstnání

Ženy tvoří v Číně více než 44 % celkové pracovní síly a tvoří asi 60 % z celkového počtu migrantů, kteří se stěhují z venkovských oblastí do

měst za práci v továrnách (BSR 2013: 3).⁷⁶ Pun Ngai vidí tento přechodný pracovní život jako určitý následek socialistické kontroly a pozůstatek patriarchální rodiny. Přistěhovalé pracovnice z venkova nemohou zůstat ve městech, založit rodinu, není jim poskytována zdravotní péče a nemohou využívat systému sociálního zabezpečení, který obyvatelé města užívat mohou. Pracovnicím je poskytováno ubytování přímo v továrnách, aby se „neplývalo“ časem a pracovní doba mohla být co nejvyšší (Ngai 2005: 4).

Názory a potřeby čínských pracovnic se liší v závislosti na věku, vzdělání a také postavení v domácnosti. Na základě průzkumu organizace BSR, který její pracovníci provedli na území Pekingu a Šen-čenu, se zjistilo, že většina pracovní síly v továrnách je složena z žen, ale věk a dovednosti se lišily podle výrobního odvětví, ve kterém byly ženy zaměstnány. Např. v továrně specializující se na výrobu elektroniky 56 % žen bylo ve věku od 18 do 25 let a měly vyšší vzdělání, které bylo zároveň továrnou požadováno. Naproti tomu textilní průmysl měl na své zaměstnankyně nižší nároky v oblasti vzdělání, což je také důvod, proč v tomto odvětví pracují spíše starší zaměstnankyně. Po pracovnicích je ale požadována zručnost a manuální dovednost v šití (BSR 2013: 5).⁷⁷

Preference v oblasti typu práce se také odvíjí od věku žen. Mladší pracovnice dávají přednost spíše továrnám s elektronikou, s čistým prostředím, s kratší pracovní dobou a s příležitostmi lepšího proškolení, zatímco pracovnice ve věku nad 40 let dávají spíše přednost oděvnímu průmyslu, který většinou platí zaměstnankyně za počet ušitých kusů oblečení. Dále bylo prokázáno, že u žen ve věku 30let a více je vyšší pravděpodobnost, že se budou vdávat či budou mít děti, proto se snaží udržet si svoje současné zaměstnání, aby byly schopny zajistit rodinu, zatímco mladších pracovnic se tyto rodinné povinnosti netýkají, proto také častěji střídají zaměstnání a není pro ně tolik problematické jej sehnat, jako v případě starších žen (BSR 2013: 5).⁷⁸

---

⁷⁶ http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (22. 4. 2015)

⁷⁷ http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (24. 4. 2015)

⁷⁸ http://www.bsr.org/reports/bsr_female_factory_workers_china_en.pdf (24. 4. 2015)

Během posledních tří dekad se z venkova do továren v provincii Kuang-tung a dalších pobřežních provincií přistěhovalo několik desítek milionů žen. Pracovní podmínky jsou sice špatné, ale pro mladé ženy je to osvobozující zážitek, díky kterému se mohou podívat do města a vydělat si nějaké peníze. Americká novinářka Leslie Chang se tři roky podílela na rozhovorech s pracovníci ve městě Dongguan poblíž Šen-čenu⁷⁹ a na pozorování jejich života. Došla k závěru, že ženy, se kterými se setkala, byly více motivovány ke zlepšení svých výsledků a migraci vnímaly jako pozitivní změnu. Spousta těchto žen má nižší vzdělání oproti mužům, ale tyto rozdíly se postupně zmenšují. Dalším pozitivem jsou stávky, které je možno v některých továrnách organizovat a zdá se, že stávek se účastní ve velké míře i ženy. Provincie Kuang-tung je k těmto protestům poměrně shovívavá ve srovnání se zbytkem země. Stále problematické je získat informace o podmínkách v místních továrnách a organizace rozhovorů. V Kuang-tung existuje pár skupin, které pomáhají ženám pracujícím v továrnách. Vedoucí jedné organizace, která se těmito problémy zabývá, je žena, která dříve pracovala v jedné z továren a do města se přistěhovala z venkova. Poskytuje se svými dobrovolníky, kterými jsou většinou ženy z továren, poradenství pracujícím ženám. Tato organizace pomohla např. 60 ženám, které pracovaly v továrně na výrobu šperků, zajistit lepší odstupné, přičemž vyjednávání nebylo jednoduché (The Economist 2013).⁸⁰

4.5.1 Pracovní podmínky v čínských továrnách

Lucy Ash napsala reportáž z prostředí jedné z továren na hračky v Šen-čenu, v provincii Kuang-tung o příběhu 19leté Číňanky Li Chun Mei, která se na konci 16hodinové směny zhroutila a zemřela. Li musela často pracovat přesčas dlouho do noci, a to především před Vánoci, kdy je po zboží velká poptávka. Li pracovala pro subdodavatele, kteří nedbají na bezpečnost práce a v jejich dílnách jsou podmínky horší než v běžných továrnách. Ash dostala od manažerů telefonní číslo na nadřízenou mladé

---

⁷⁹ Šen-čen se nachází v provincii Kuang-tung.

⁸⁰<http://www.economist.com/news/china/21577396-supply-female-factory-workers-dwindles-blue-collar-women-gain-clout-girl-power> (24. 4. 2015)

Číňanky, ale dovolat se jí nemohla. Li Chun Mei je jedním z těch tragických případů, které nejsou ve sweatshopech ničím neobvyklým. Na této levné pracovní síle a špatných bezpečnostních podmínkách je postaven globální trh. Příběh mladé Číňanky se nakonec dostal do amerických novin, což továrnu, ve které Li pracovala, silně pobouřilo a odmítla potvrdit, že pracovnice zemřela na následky vyčerpání z tvrdé práce.⁸¹

Podle čínského zákona nemohou zaměstnanci pracovat déle než 8 hodin denně a přesčas nesmí přesáhnout 40 hodin měsíčně.⁸² Přesčasy jsou důležitou součástí práce. Zaměstnankyně továrny vyrábějící pro Luen Thai, pracující v úseku žehlení oblečení, uvedla, že její mzda závisí na počtu kusů oblečení, které vyžehlí za jeden den, jenže za každý kus získá velmi nízkou částku, což ji nutí k tomu, aby pracovala co nejdéle. Průměrná pracovní doba v továrně Luen Thai je 11 hodin denně a 26 pracovních dnů z celého měsíce. Celkový počet odpracovaných hodin je tedy 286 a z toho průměrný přesčas vychází na 112 hodin za měsíc. Jedna z pracovníků uvedla, že za den musí vyžehlit zhruba 600 – 700 triček, přičemž za každý kus získá zhruba 0,29 CNY, což je v přepočtu zhruba 1,2 Kč. Občas musí pracovat i v neděli a dlouho do večera (SACOM 2015: 9).

O zlepšení podmínek v čínských továrnách usiluje nezisková organizace Students and Scholars against Corporate Misbehaviour (SACOM). Organizace byla založena v r. 2005 v Hong Kongu s cílem monitorovat chování jednotlivých podniků a prosazovat práva pracujících. Mezi jejich hlavní požadavky patří: poskytnutí alespoň jednoho dne odpočinku v týdnu a snížení přesčasu na max. 36 hodin za měsíc, zajištění pravidelných přestávek, ochrana zdraví pracovníků zahrnující pravidelné zdravotní prohlídky apod. SACOM zastává názor, že firmy by se měly zavázat k tomu, že pracovní podmínky v jejich dodavatelských řetězcích

---

⁸¹ http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/2139401.stm (25. 4. 2015)

⁸² http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/2139401.stm (25. 4. 2015)

jsou bezpečné, se zaměstnanci je zacházeno s důstojností a výrobní procesy nepoškožují životní prostředí.⁸³

4.6 Setkání ženských hnutí v Chuaj-žou

V r. 1995 se v čínském městě Chuaj-žou konalo setkání celosvětových ženských hnutí. Fórum se původně mělo konat přímo v Pekingu, jenže nakonec bylo čínským vedením přesunuto. Fórum ženských hnutí uvádím jako příklad, kdy se čínská hnutí zapojila do podpory ženských práv, a bylo uspořádáno toto setkání, kterého se zúčastnilo velké množství ženských hnutí ze všech koutů světa. Mezi organizacemi, které se tohoto fóra účastnily, byly např. Women's World Banking, Německá rada žen⁸⁴, Brahma Kumaris etc. Na setkání byly přítomny i různé svépomocné skupiny např. kuvajtské vdovy, které přišly o své muže během irácké invaze., dále svazy orientující se na práva žen a na jejich prosazování, svazy matek či profesní sdružení podnikatelek. Debaty vedly především ženy z rozvojových oblastí, protože měly většinou horší zkušenosti s diskriminací apod., než ženy z rozvinutějších zemí. Cílem fóra bylo především ukázat různorodé ženské politiky v globálním rámci. Pluralita se stala strategií, na které si začaly různá hnutí zakládat, což je také jeden z důvodů, proč neexistuje globální feminismus, který by byl uplatňován po celém světě stejně (Wichterich 2000: 177 – 178).

Ženy se na fóru snažily hledat porozumění a společné zkušenosti. Řešila se společná témata globalizace a lidských práv. Objevila se myšlenka vytvoření ženské Organizace spojených národů, která by fungovala jako protipól OSN, ale její realizace nebyla úspěšná kvůli náročnosti. Na setkání tedy docházelo především k vyměňování kontaktů, rad, doporučení, různých zkušeností, což pomohlo ženám z izolovaných zemí rozšířit si své obzory a vytvořit si svůj názor na politiku apod. Schůze těchto hnutí byla tedy důkazem globalizace, během které došlo k jejich propojení, sblížení či

---

⁸³ <http://sacom.hk/about-us/> (25. 4. 2015)

⁸⁴ Jednalo se o organizaci, která zastřešovala německé ženské organizace.

vyhranění, ženám mohl poskytnout jiný pohled na jisté problémy a dovědět se o životě žen z jiných koutů světa. Na základě plurality uplatňují různá místní hnutí v Číně sílu ženské politiky. (Wichterich 2000: 179 – 180).

Závěr

Během globalizace dochází k feminizaci pracovního trhu, zatímco svět obchodu je spíše zastoupen muži. Stále více žen je zaměstnáváno ve výrobních oblastech. Za tuto práci dostávají nízké finanční ohodnocení. Ženy tedy zastupují levnější pracovní sílu, obzvláště v rozvojových oblastech, ve kterých jsou ochotny pracovat téměř za jakoukoliv mzdu. Snaží se uživit samy sebe a svoji rodinu, tudíž jsou schopny akceptovat téměř cokoli, a to i přesto, že práce je fyzicky i psychicky náročná a v některých případech musí čelit sexuálnímu násilí, proti kterému se téměř vůbec nemohou ohradit – nemají si totiž komu stěžovat. Pokud je v zaměstnání něco, s čím nejsou spokojeny, mohou odejít. V některých případech nejsou ženy zaměstnávány na pracovní smlouvu, tudíž nemají vůbec žádné zastání a ani jistotu, že za svou práci dostanou zapláceno. Tohle všechno vidím jako důsledek globalizace, při které „srůstá“ svět, výroba se přesouvá do rozvojových zemí, které disponují velmi levnou pracovní silou, kterou právě z velké části zastupují ženy. Poptávka po zboží neustále stoupá a k tomu je potřeba neustálá výroba, na které se podílí ženy v těchto oblastech. Přesčasy nejsou v továrnách ničím neobvyklým. Pracuje se podle toho, kolik výrobků je potřeba vyrobit a podle toho se pracovnice musí uzpůsobit. Přesčasy bývají často neplánované, a když se přičtou k běžné pracovní době, ženy poté pracují i více než 12 hodin denně, někdy bez dostatečně dlouhých přestávek. Podmínky v továrnách jsou tedy velice fyzicky náročné, ale špatné mzdové ohodnocení nelze aplikovat na všechny případy v rozvojových oblastech. Nutno podotknout, že existují i továrny, které svým zaměstnankyním vyplácí relativně dobré peníze, ze kterých poté mohou šetřit a část odesílat svým rodinám, které peníze také potřebují.

Některé firmy předávají část výroby subdodavatelům, kteří působí v neformálním sektoru. Ten je charakteristický sweatshopy, ve kterých jsou podmínky horší než v obvyklých továrnách. Jsou v nich zaměstnávány např. ilegální imigrantky, které jsou přísunem té nejlacinější pracovní síly. Jelikož jsou v zemi ilegálně, nemohou se dožadovat svých práv a může s nimi být zacházeno jakkoliv. Ženy ve sweatshopech pracují za třetinu minimální mzdy a za tuto „odměnu“ za svou práci si nemohou dovolit zaplatit veškerá

vydání např. za bydlení, jídlo apod., což je také důvod, proč musí pracovat přesčas. V některých případech nejsou zaměstnávány natrvalo – např. na Filipínách je 50 % dělnic zaměstnáno jen na přechodnou dobu. Proti nízkým mzdám se objevily v minulosti stávky pracovníků např. v Ho Či Minově Městě v r. 1996, kde proti nucení k přesčasům a zpožděným výplatám protestovalo celkem dvanáct tisíc dělnic. Tyto ženy byly považovány za ty, které z globálního trhu profitují, protože mají práci. Naproti tomu ženy v Jižní Koreji či v Thajsku si stěžovaly na nedostatek práce v důsledku zavírání továren. Většina zakázek se poté přesunula do neformálního sektoru, tudíž na subdodavatele a tuto náročnou a velmi špatně placenou práci každá žena vykonávat nechce. Největší značkové firmy označuje Wichterich za tzv. „duté podniky“, které nedisponují vlastními továrnami a pouze navrhují jednotlivé modely, zadávají výrobu a pak výsledné výrobky prodávají, ale o podmínky těch, kteří dané zboží vyrobili, už se příliš nezajímají. (Wichterich 2000: 27 - 34).

Na druhou stranu globalizace přinesla do rozvojových oblastí spoustu pracovních míst, jak pro ženy, tak i pro muže. Ženy díky práci mohou dosáhnout ekonomické nezávislosti, jenže toto tvrzení nemusí být platné ve všech případech. Ženy jsou sice výdělečně činné, za svoji práci dostávají zapláceno, ale otázkou je, kolik dostávají zapláceno. Některé jsou schopny ze svých výdělků ušetřit peníze, zatímco druhé nemohou ze své mzdy zaplatit bydlení. Jediné na čem skutečně záleží je zisk firem a neustálá výroba zboží, které si globální trh žádá.

Dalším problémem, kterým se práce zabývala, bylo postavení Číňanek ve společnosti. Čína se potýká s relativně velkou diskriminací žen. Ve vedoucích pozicích jsou zastoupeni především muži a Číňanky čelí předsudkům jak na pracovišti, tak v oblasti vysokoškolského vzdělání. Podle čínské ústavy z r. 1982 mají ženy stejná práva jako muži, ale i přesto se v čínské společnosti drží tradiční stereotypy, podle kterých se má žena starat o domácnost a výchovu dětí, zatímco muž je hlavou rodiny, která rodinu živí. Žena byla vždy v Číně „méně hodnotná“ než muž. Chlapci byla zpravidla vždy dána přednost ve vzdělání, aby po škole získal dobře placenou práci, protože muž se uplatní lépe než žena. V 50. letech se

zlepšilo postavení žen ve společnosti, byly zrušeny předem domluvené sňatky a dětské nevěsty. Problémem se stala politika jednoho dítěte, kvůli které zahynula spousta dívek, protože matky chtěly raději syna, než dceru.

Důležitým prvkem pro zlepšení nerovnosti mezi muži a ženami je vzdělání. Díky slušnému vzdělání mohou Číňanky získat lépe placenou práci. Častým problémem bývá nedostatek financí rodičů, kteří si nemohou dovolit platit vzdělání svému dítěti, nebo mají dvě děti na škole a přednost je zpravidla dána synovi, který dále pokračuje ve vzdělání. V současnosti lze poměr chlapců a dívek na školách považovat za relativně vyvážený, bez velkých rozdílů. Nerovnosti mezi muži a ženami jsou nejvíce patrné ve venkovských oblastech. Žena má mít na starosti chod domácnosti a celkově domácí práce, zatímco muž je ten, který se stará o veškeré účty a pracuje. Mladé dívky z venkova se zpravidla vdávají před 25. rokem života, čímž se snižuje jejich šance na lepší práci a určité sebevzdělání. Pro vdanou ženu je téměř nemožné odjet pracovat do města a opustit manžela a děti. Proto spousta mladých svobodných Číňanek migruje do velkých měst za prací – chtějí poznat něco nového, získat nové zkušenosti a osamostatnit se finančně. Stávají se z nich dagongmei – přechodná pracovní síla, která se nemůže z vesnice natrvalo přestěhovat do města. V továrnách je čeká otrocká práce za nízké mzdy, která je sice vysiluje, ale na druhou stranu jim poskytuje alespoň nějaké peníze, které si většinou šetří do budoucího manželství a část ze svých úspor v mnoha případech posílají rodinám, které z peněz jejich dcer živí sebe a případně další děti v rodině.

Na základě získaných informací se potvrdilo, že patriarchální rodina je v Číně silně zakořeněna, především tedy ve venkovských oblastech, a tím ovlivňuje celkové postavení Číňanek ve společnosti, ať už v zaměstnání či ve vzdělání. Většina Číňanek je zaměstnána v oblasti průmyslu, sedí několik hodin u strojů a vyrábí výrobky. Odměnou je těmto pracovnícím nízká mzda, ze které je problematické pokrýt všechny výdaje. Ve spoustě případů touto otrockou prací žena vydělává pravděpodobně na svého bratra, protože on je přeci muž, který díky penězům, za které vděčí jeho sestře, vystuduje vysokou školu a poté získá dobrou práci ve firmě, zatímco jeho sestra bude nadále dřít v továrně a až jí vyprší pracovní vízum, vrátí se zpět do své

rodné vesnice, ve které se vdá a přinese do manželství určitý finanční obnos, který si zvládla našetřit z toho mála, co jí bylo v továrně vypláceno. Nakonec založí rodinu a bude se starat o domácnost a v pozdějším věku se třeba opět vydá do města hledat práci.

Podle získaných informací usuzují, že stanovená teze se potvrdila. Genderová nerovnost v případě Číny je skutečně patrná a globalizace tuto nerovnost prohlubuje. Globalizace je především zastoupena muži, kteří stojí v čele korporací ve větší míře než ženy. V důsledku globalizace se většina výroby přesouvá do rozvojových zemí, v případě této práce do Číny, kvůli levné výrobě. Jelikož Číňanky mají zpravidla nižší vzdělání než muži, je větší pravděpodobnost, že právě ony budou vykonávat špatně placenou práci v továrnách, protože mužům je dána přednost na lepších pozicích např. díky vzdělání nebo díky tomu, že muž nemůže otěhotnět a na jistou dobu se vzdát práce. Navíc ženy jsou pro jisté práce vybírány záměrně, především když se zvaží výběr mladých žen od 16let do 20let – tyto ženy jsou mladé, což bývá zárukou zdraví a lepší fyzické výkonnosti, na rozdíl od žen, jejichž věk je vyšší než 30 let, tudíž tyto mladé ženy lépe zvládnou dlouhou pracovní dobu, která bývá prodloužena o přesčasy. Zároveň ženy jsou „poslušnější“ – jsou si vědomy, že mají nižší vzdělání, kvůli kterému nemohou získat lépe placenou funkci, proto jsou ochotny tolerovat tvrdé podmínky na pracovištích, což si uvědomují i zaměstnavatelé a často toho využívají. Kvůli extrémně nízkým mzdám je pro ženy problematické živit svoji rodinu. Pokud mají děti, snižuje se pravděpodobnost, že jim budou schopny platit vzdělání, což může být problém především pro dcery, kterým se snižuje šance najít si dobře placenou práci a kvůli neustále se rozšiřujícím továrnám je velká pravděpodobnost, že budou pracovat právě v nich.

Genderová nerovnost může také plynout z tvrzení, že globální trh je zastoupen především muži, tudíž muži zastupují vyšší funkce, zatímco ženy jsou ta levná pracovní síla. Globalizace může tyto nerovnosti prohlubovat právě kvůli tomuto pohledu na ženy. Jestliže jsou Číňanky méně vzdělané než muži, nemohou tudíž pracovat na vyšších pozicích a celkově kvůli tomu, že jsou to ženy – přednost dostane muž, který je výkonnější. Např. v oděvních továrnách je vyšší počet žen než mužů, jenže muži zastávají

v tomto případě vyšší pozice (např. pozice manažerů, dozorců apod.), zatímco ženy jsou zaměstnány jako šičky.

Čím více výroby se bude přesouvat do rozvojových oblastí, tím větší bude počet továren, sweatshopů, ve kterých budou pracovat ženy s vidinou dosažení ekonomické nezávislosti. Proto v rámci výzkumné otázky se v tomto případě spíše přikláním k názoru, že jisté ekonomické nezávislosti ženy dosáhnou, ale otázkou zůstává, zda se za ekonomickou nezávislost dá počítat i to, že finanční příjem pracovnícím mnohdy nestačí na splacení běžných účtů. Z ekonomického hlediska jsou na tom pracující ženy lépe, než kdyby zůstaly pouze v domácnosti, protože zaměstnaná žena může být díky zaměstnání více svobodnou, ale ne ve všech případech. Globalizace díky přísunu velkého množství pracovních míst v Číně jistě pomohla ženám dosáhnout jisté nezávislosti, především pokud vezmu v úvahu případ mladých žen z vesnických oblastí, které se stěhují do měst za prací v továrnách. Díky práci si mohly našetřit peníze do budoucna a dá se říci, že díky práci se staly ekonomicky nezávislými. V případě pracovnice Dong lze tvrdit, že díky práci v továrně si polepšila – stala se ekonomicky nezávislou a ze své mzdy dokázala našetřit peníze jak pro sebe, tak i pro svou rodinu. Ekonomická závislost žen na mužích, tak jak uvádí teorie, v případě Číny tedy není tolik patrná.

Jako hlavní pozitiva globalizace v Číně bych uvedla vysokou zaměstnanost žen, díky které už ženy nemusí být těmi „ženami v domácnosti“, které byly ekonomicky závislé na svých mužích. Postupně dochází k růstu vzdělanosti žen, která jim může pomoci k lepšímu zaměstnání ve světových firmách a díky tomu cestovat. Jako další pozitivum se dá jmenovat rozvoj ekonomiky Číny po zapojení se do globalizačních procesů, což s sebou přineslo i negativa v podobě přesunu výroby do Číny a dalších rozvojových zemí. Továrny v rozvojových oblastech jsou charakteristické tvrdými pracovními podmínkami a nízkým platovým ohodnocením zaměstnanců. Firmy většinou zadají zakázku subdodavateli a o to, kde je zboží ušito a za jakých podmínek už se značkové firmy nezajímají. Subdodavatelé nechávají zboží vyrobit ve sweatshopech, ve kterých pracují především ženy. Pracovní podmínky jsou nebezpečné a

lidská práva jsou v nich potírána. Ženy jsou ve velkém množství zaměstnány bez pracovní smlouvy, tudíž nejsou ničím chráněny. Globalizace s sebou sice přinesla zaměstnanost, ale také velké množství špatně placené práce, čímž jsou důkazem rozvojové země. Ve srovnání s ženami žijícími v zemích severu, pracují dělnice v rozvojových zemích o 50 % více hodin a dostávají pouze 10 – 12 % jejich platu (Momsen in Kolářová 2007: 8).

Svoji prací nevyvracím, že by muži nebyli postiženi globalizací podobně jako ženy. Tento proces se negativně projevil i na jejich práci. Ženy nejsou jediné, které pracují v továrnách ve špatných podmínkách. Pokud zvážím kritiku aplikované teorie, nedá se jednoznačně říct, že na trhu práce jsou diskriminovány pouze ženy. Diskriminace bývá většinou na obou stranách. Jsou zaměstnání, na která je pohlíženo vyloženě jako na „ženská“ a na „mužská“ – např. pro spoustu lidí je nepředstavitelné, že by muž pracoval v mateřské škole jako učitel, jelikož společnost je toto zaměstnání vnímáno jako „ženské“ a ženy jsou v něm upřednostňovány.

Touto prací jsem chtěla upozornit na aktuální problémy spojené s globalizací, jako je právě přesun výroby do rozvojových zemí. Zaměřila jsem se na ženy, které jsou globalizací postiženy nejvíce a musí snášet mnohdy nelidské pracovní podmínky, kvůli kterým v některých případech riskují svůj život. Dále jsem chtěla upozornit na konkrétní problémy uvnitř čínské společnosti – na genderovou nerovnost a ukázat, že ženy jsou stále „méně hodnotné“ než muži. Práva čínských žen, ale i ostatních žen v rozvojových zemích jsou v některých oblastech ignorována a je nutné vynaložit spoustu úsilí pro to, aby se rovnost mezi muži a ženami stala skutečně realitou. Zároveň je velice důležité si uvědomit, jak je zacházeno s lidmi, kteří vyrábí výrobky, kterými jsme obklopeni, ať už se jedná o naše oblečení či elektroniku. Je dobré zamyslet se nad tím, kolik bylo člověku za danou věc zapláceno. My přímo tuto věc ovlivnit nemůžeme – vše závisí především na velkých firmách, které danou situaci změnit mohou.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Abraham, Cara. 2015. „Women's Roles in China“. *Primary Source*.
Dostupné na:

<http://resources.primarysource.org/content.php?pid=78888&sid=584078>

(20. 3. 2015)

Ash, Lucy. 2002. „Inside China's Sweatshops.“ *BBC News*. Dostupné na:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/2139401.stm

Attané, Isabelle. 2012. „Being a Woman in China Today: A Demography of Gender.“ *China Perspectives*.č. 4. Dostupné na:

<http://chinaperspectives.revues.org/6013?file=1> (26. 4. 2015)

Dlouhá, Marie. 2014. „Kdy je třeba říci dost: Když etická dilemata ve feministickém výzkumu překročí určitou mez.“ *AntropoWebzin*. Dostupné na:

<http://antropologie.zcu.cz/webzin/index.php/webzin/article/viewFile/183/190> (26. 4. 2015)

Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic.

<http://www.chinaembassy.cz/cze/>

Euroskop. <https://www.euroskop.cz/>

Fair Observer. <http://www.fairobserver.com/>

Human Rights Watch. <http://www.hrw.org/>

Cheung, Jennifer. 2013. „Young Women Workers in China: Seeking a Better Life“. *China Labour Bulletin*. Dostupné na:

<http://www.clb.org.hk/en/content/young-women-workers-china-seeking-better-life> (24. 4. 2015)

China Statistical Yearbook.

<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2014/indexeh.htm>

China Labour Bulletin. 2004. *Working women in China second class workers*. Dostupné na: <http://www.clb.org.hk/en/content/working-women-china-%C2%96-second-class-workers-note-1>

International Centre for Settlement of Investment Disputes. <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/process/Pages/Overview.aspx>

International Development Association. <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>

International Finance Corporation. http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/About+IFC/Vision/

Kam Wing Chan a Buckingham, Will. 2008. „Is China Abolishing the Hukou System?“ *The China Quarterly*. http://keats.kcl.ac.uk/pluginfile.php/1019277/mod_resource/content/1/Chan%20and%20Buckingham%20Is%20China%20abolishing%20the%20hujou%20system.pdf (22. 4. 2015)

Ministerstvo průmyslu a obchodu. <http://www.mpo.cz/dokument7894.html>

Multilateral Investment Guarantee Agency. <http://www.miga.org/whoweare/index.cfm>

Na Zemi. <http://www.nazemi.cz/>

Research at the World Bank. <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEAR/CH/0,,contentMDK:20634060~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469382,00.html>

Rozvojovka. <http://www.rozvojovka.cz/>

Sirůček, Pavel. „Nové aspekty globalizace aneb megatrendy 2000 – 2010.“ *Marathon* 5, č. 56. Dostupné na: http://www.sds.cz/docs/prectete/epubl/psi_naga.htm (15. 4. 2015)

Studentský klub obchodu a konkurenceschopnosti. <http://skok.vse.cz/wto-slavi-20-let-co-se-udalo-od-jejeho-vzniku-a-jakym-vyzvam-bude-celit-v-roce-2015/>

Sweatshop Info. <https://sweatshopinfo.wordpress.com/>

Teehan, Sean a Sotheary, Pech. 2015. „Ministry refutes HRW report.“ *The Phnom Penh Post*. Dostupné na: <http://www.phnompenhpost.com/ministry-refutes-hrw-report> (21. 2. 2015)

The Economist. 2013. *Girl Power*. Dostupné na: <http://www.economist.com/news/china/21577396-supply-female-factory-workers-dwindles-blue-collar-women-gain-clout-girl-power> (24. 4. 2015)

The World Bank. <http://www.worldbank.org/>

The World Bank 2012. *IBRD 2012: Working with Countries to Achieve Development Results*. Dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/IBRDResults.pdf> (15. 2. 2015)

Literatura

BSR 2013. *Between the Lines: Listening to Female Factory Workers in China*. b.m. BSR.

Dostálová, Eva. 2012. *Demografické trendy v Číně a jejich dopady na rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra rozvojových studií. Diplomová práce.

Ehl, Martin. 2002. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia.

Engels, Bedřich. 1950. *Postavení dělnické třídy v Anglii*. Praha: Svoboda.

Fairbank, John King. 1992. *Dějiny Číny*. b. m. Nakladatelství Lidové noviny.

Fürst, Rudolf. 2002. „Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci.“ *Mezinárodní vztahy*, č. 2., 10 – 12.

Hesse-Biber, Sharlene Nagy. 2012. *Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis*. 2. vyd. b. m. Boston College.

Human Rights Watch. 2015. *Work Faster or Get Out*. United States of America: Human Rights Watch.

Janebová, Radka. 2014. *Feministické teorie sociální práce*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové.

Kolářová, Marta. 2007. „Globální muž a lokální žena? Feministický pohled na globalizaci.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 8, č. 1. Dostupné na: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/7-rocnik-8-cislo-1-2007-genderove-aspekty-multikulturni-reality/71>

Marx, Karl. 1954. *Kapitál*. b. m. Státní nakladatelství politické literatury.

Mezřický, Václav. 2006. „Povaha globalizace, základní problémy, její pozitivita a negativa.“ In: *Globalizace a globální problémy*. Ed. Jana Dlouhá a Jiří Dlouhý. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, 11.

Ngai, Pun. 2005. *Made in China*. The United States of America: Duke University Press.

Reinharz, Schulamit a Davidman, Lynn. 1992. *Feminist Methods in Social Research*. b. m. Oxford University Press.

Sarantakos, Sotirios. 2013. *Social Research*. 4. přeprac. vyd. b. m. Palgrave Macmillan.

SACOM. 2015. *Investigative Report on the Working Conditions in UNIQLO's China Suppliers*. Dostupné na: http://sacom.hk/wp-content/uploads/2015/01/2014-UNIQLO-Investigative-Report_final_20150109.pdf (25. 4. 2015)

Svobodová, Hana. 2005. „Brettonwoodský systém, Mezinárodní měnový fond a Světová banka.“ *Slovenská politologická revue*.

Tomeš, Jiří, Festa, David, Novotný, Josef et al. 2007. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: P3K.

Tong, Rosemarie. 2009. *Feminist Thought*. 3. vyd. United States of America: Westview Press.

United Nations. 2011. *Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementing the United Nations „Protect, Respect and Remedy“ Framework*. New York a Ženeva: United Nations.

Valdrová, Jana. 2006. *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.

Wichterich, Christa. 1998. *Zprávy o budoucí nerovnosti: Globalizovaná žena*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH.

Židek, Libor. 2006. „Hospodářský vývoj Číny: (1949 – 2005). *Národohospodářský obzor* 2. Dostupné na: http://is.muni.cz/do/econ/soubory/aktivity/obzor/6182612/7667820/08_Z_sd ekOPRAVENO.pdf (25. 4. 2015)

